

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу**

Кафедра економіки

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувач кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Ігор ВІНІЧЕНКО**

« _____ » _____ **20__** р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: Оцінка конкурентоспроможності підприємства та розробка
напрямів її підвищення

Освітньо-професійна програма «Економіка»
Спеціальність 051 «Економіка»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувачка

Діана БУЛАТОВА

**Науковий керівник,
к.е.н., доцент**

Тетяна ГАЛАГАН

Дніпро – 2023

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Менеджменту і маркетингу
Кафедра: Економіки
Освітньо-професійна програма: «Економіка»
Спеціальність: 051 «Економіка»
Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
 « _____ » _____ 202_ р.

ЗАВДАННЯ на підготовку кваліфікаційної роботи

_____ Булатової Діани Олександрівни _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Оцінка конкурентоспроможності підприємства та розробка напрямів її підвищення

Науковий керівник: Галаган Т.І., к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «14» листопада 2022 року № 3258

2. Термін подання здобувачем роботи: 10.02.2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: Закони та законодавчі акти України, річні звіти підприємства, району, статистична звітність, додаткові таблиці до річних звітів, наукова література

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Наукові основи сутності конкурентоспроможності. 2. Оцінка сучасного стану конкурентоспроможності підприємства. 3. Основні шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Показники оцінки конкурентоспроможності. Основні показники діяльності підприємств. SWOT-аналіз діяльності підприємства. Оцінка фінансово-господарської діяльності. Оцінка конкурентних позицій. Оцінка привабливості ринку. Матриця Мак-Кінсі. Аналіз фінансового стану підприємства. Розрахунок ефективності проєкту. Баланс грошових надходжень і витрат по проєкту. Оцінка ризику методом аналізу сценаріїв.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання . 05.09.2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір вихідної інформації	вересень 2022 р.	
2	Підготовка теоретичного розділу	вересень 2022 р.	
3	Робота над другим розділом	жовтень 2022 р.	
4	Робота над третім розділом	листопад 2022 р.	
5	Узагальнення висновків та пропозицій	грудень 2022 р.	
6	Оформлення дипломної роботи	січень 2023 р.	

Здобувач (ка)

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Науковий керівник

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Тема: «Оцінка конкурентоспроможності підприємства та розробка напрямів її підвищення»

Кваліфікаційна робота містить: 71 с., 3 рис., 30 табл., 1 додаток, 38 літературних джерела.

Об'єкт дослідження – процес оцінки конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах господарювання.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методологічних і прикладних аспектів формування конкурентоспроможності підприємства та напрямів її підвищення.

Метою роботи є обґрунтування системи факторів конкурентоспроможності підприємства та розробка практичних напрямів її підвищення..

Методи дослідження. Під час написання кваліфікаційної роботи застосовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, такі як: діалектичний, статистико-економічний, табличний, узагальнення та систематизації, аналітичного прогнозування та інші. В процесі дослідження використовувалися дані статистичної звітності, нормативних довідників, документи – регламенти товариства, навчальні посібники з аналізу господарської діяльності підприємств АПК і статистики сільського господарства, матеріали періодичних видань. Інформаційною базою для підрахунків таблиць послужили річні звіти господарства за 2017 - 2021 рр..

Наукова новизна одержаних результатів полягає в окресленні економічних напрямів підвищення конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах господарювання.

Найбільш вагомими результатами роботи, що мають наукову новизну, є такі:

дістало подальший розвиток:

- теоретичні положення сутності конкурентоспроможності підприємства;
- аргументовано доведена оцінка конкурентоспроможності досліджуваного підприємства;
- обґрунтовано заходи з підвищення конкурентоспроможності підприємства шляхом реалізації запропонованого проекту побудови зрошувальної системи під озиму пшеницю як провідну культуру на підприємстві.

Практична сутність одержаних результатів: розкриті напрями підвищення конкурентоспроможності підприємства сприяють підвищенню ефективності діяльності підприємства та його стійкості в сучасних умовах господарювання.

Результати впроваджені у виробничо-господарську діяльність ФГ «КАСКАД» Криворізького району Дніпропетровської області.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

Конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентні переваги.

KEYWORDS

Competition, competitiveness, competitive advantages.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: ПОНЯТТЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН	9
1.1. Сутність та структура поняття конкурентоспроможності підприємства	9
1.2. Сучасний стан конкурентоспроможності аграрних підприємств в Україні	14
Висновки до розділу 1	18
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	20
2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства	20
2.2. Фінансовий стан підприємства	29
2.3. Оцінка конкурентоспроможності підприємства	31
Висновки до розділу 2	36
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	40
3.1. Оптимізація земельних угідь як напрям підвищення конкурентоспроможності підприємства	40
3.2. Обґрунтування заходів з підвищення конкурентоспроможності підприємства	44
Висновки до розділу 3	54
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Актуальність теми. З розвитком людського суспільства та виробничих відносин виникає поняття конкуренції. Термін «конкуренція» походить від латинського *concurrentia*, що означає збіг, узгодженість. Отже, конкуренція – це боротьба економічних суб'єктів господарювання за найбільш вигідніші умови використання виробничих ресурсів при однакових факторах виробництва.

Суть конкурентоспроможності полягає у можливості підприємства здійснювати ефективну господарську діяльність, яка характеризується прибутковістю, в умовах конкурентного середовища. Рівень конкурентоспроможності суб'єкта господарювання залежить від факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ. Наявність та якість потенціалу підприємства визначають його сильні та слабкі сторони.

Через велику роль конкурентоспроможності підприємства в його розвитку та стабільності функціонування на ринку, питанням оцінки конкурентоспроможності та методикам її визначенні приділяли увагу багато науковців-економістів, таких як Л. Закревська, Л. Костюк [12], Д. Погребняк [25], І. Сахно [29] та інші.

Об'єкт дослідження – процес оцінки конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах господарювання.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних і прикладних аспектів формування конкурентоспроможності підприємства та напрямів її підвищення.

Суб'єктом дослідження є фермерське господарство (ФГ) «КАСКАД» Криворізького району Дніпропетровської області.

Метою роботи є обґрунтування системи факторів конкурентоспроможності підприємства та розробка практичних напрямів її підвищення.

Завдання дипломної роботи наступні:

- визначити сутність поняття конкурентоспроможності підприємства;
- дослідити сучасний стан конкурентоспроможності аграрних підприємств в Україні;
- обґрунтувати систему факторів конкурентоспроможності підприємства;
- надати організаційно-економічну характеристику діяльності підприємства;
- провести діагностику фінансового стану підприємства;
- оцінити конкурентоспроможність підприємства;
- визначити напрями підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Методи дослідження. Під час написання кваліфікаційної роботи застосовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, такі як: діалектичний, статистико-економічний, табличний, узагальнення та систематизації, аналітичного прогнозування та інші. В процесі дослідження використовувалися дані статистичної звітності, нормативних довідників, документи – регламенти товариства, навчальні посібники з аналізу господарської діяльності підприємств АПК і статистики сільського господарства, матеріали періодичних видань. Інформаційною базою для підрахунків таблиць послужили річні звіти господарства за 2018 - 2021 рр..

Наукова новизна одержаних результатів полягає в окресленні економічних напрямів підвищення конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах господарювання.

Найбільш вагомими результатами роботи, що мають наукову новизну, є такі:

дістало подальший розвиток:

- теоретичні положення сутності конкурентоспроможності підприємства;

- аргументовано доведена оцінка конкурентоспроможності досліджуваного підприємства;

- обґрунтовано заходи з підвищення конкурентоспроможності підприємства шляхом реалізації запропонованого проекту побудови зрошувальної системи під озиму пшеницю як провідну культуру на підприємстві.

Досліджена сутність понять «конкуренція», «конкурентоспроможність», «конкурентні переваги»; розкрито перелік показників оцінки конкурентоспроможності підприємства та методики їх розрахунків; проведено аналіз ефективності діяльності підприємства та його фінансового стану; доведено доцільність реалізації запропонованого проекту побудови зрошувальної системи під озиму пшеницю як провідну культуру на підприємстві.

Практична сутність одержаних результатів: розкриті напрями підвищення конкурентоспроможності підприємства сприяють підвищенню ефективності діяльності підприємства та його стійкості в сучасних умовах господарювання.

Результати впроваджені у виробничо-господарську діяльність ФГ «КАСКАД» Криворізького району Дніпропетровської області.

Апробація результатів дослідження Рекомендації, надані у кваліфікаційній роботі, були розглянуті на засіданні керівництва ФГ «КАСКАД» від 20 січня 2023 р.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Зміст кваліфікаційної роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: ПОНЯТТЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

1.1. Сутність та структура поняття конкурентоспроможності підприємства

З розвитком людського суспільства та виробничих відносин виникає поняття конкуренції. Термін «конкуренція» походить від латинського *concurrentia*, що означає збіг, узгодженість. Отже, конкуренція – це боротьба економічних суб'єктів господарювання за найбільш вигідніші умови використання виробничих ресурсів при однакових факторах виробництва.

За конкуруючими економічними об'єктами розрізняють конкурентоспроможність галузі, конкурентоспроможність підприємства та конкурентоспроможність продукції.

Конкурентоспроможність галузі визначається виробництвом високоякісної продукції, яка повністю задовольняє потреби споживачів окремої споживацької групи. Конкурентоспроможність галузі досягається наявністю технологічних, економічних та організаційних факторів.

Конкурентоспроможність підприємства характеризується здатністю підприємства швидко і якісно виготовляти продукцію, ефективно її реалізувати, чим забезпечується стабільне становище та економічний розвиток підприємства.

Конкурентоспроможність продукції – це відповідність ознак продукції задовольняти потреби споживачів певної групи в певний період часу. Такими ознаками виступають економічні, екологічні, органолептичні, технологічні тощо.

Оцінку конкурентоспроможності можна здійснити через розрахунок ряду показників. До них відносять показники ефективності виробничої діяльності, показники фінансового стану підприємства, показники конкурентоспроможності продукції та показники ефективності організації збуту продукції (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Показники оцінки конкурентоспроможності

Показники конкурентоспроможності	Методика розрахунку показника
Витрати на виробництво одиниці продукції (відображає ефективність витрат виробництва)	BB/Q BB – валові витрати виробництва, тис. грн.; Q – кількість виробленої продукції, тис. одиниць.
Продуктивність праці (ефективність використання робочої сили)	Q/P Q – кількість (або вартість) виробленої продукції, тис. одиниць (тис. грн.); P – середньорічна чисельність працівників, осіб.
Фондовіддача (ефективність використання основних виробничих засобів)	$ВП/ОсФ$ ВП – вартість виробленої продукції, тис. грн.; ОсФ – середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн.
Коефіцієнт оборотності (ефективність використання оборотних виробничих засобів)	$V/ОбФ$; або $(V-Tr+To)/ОбФ$ V – виручка від реалізації продукції, тис. грн.; ОбФ – середньорічна вартість оборотних виробничих засобів, тис. грн.; Tr – вартість тварин, реалізованих із основного стада, тис. грн.; To – вартість тварин, переведених в основне стадо, тис. грн.
Рентабельність виробництва (дохідність виробництва продукції)	$П/ПС*100$; або $(V-ПС)/ПС*100$ П – прибуток від реалізації продукції, тис. грн.; ПС – повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.; V – виручка від реалізації продукції, тис. грн.
Рентабельність продажів (дохідність реалізації продукції)	$П/V*100$; або $(V-ПС)/V*100$ П – прибуток від реалізації продукції, тис. грн.; ПС – повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.; V – виручка від реалізації продукції, тис. грн.

Продовження таблиці 1.1

Якість продукції (здатність задовольняти потреби споживачів)	Комплексна оцінка (лабораторний, органолептичний, соціологічний, експертний методи)
Ціна продукції (доступність для споживачів)	
Коефіцієнт автономії (незалежність підприємства від позик)	<i>ВЗ/ОсФ</i> ВЗ – власні засоби підприємства, тис. грн.; Фзаг – загальна сума фінансування підприємства, тис. грн.
Коефіцієнт платоспроможності (здатність виконувати свої фінансові зобов'язання)	<i>ВК/З</i> ВК – власний капітал підприємства, тис. грн.; З – загальні зобов'язання підприємства, тис. грн.
Коефіцієнт ліквідності (ліквідність засобів) (якість)	<i>ЛЗ/ЗК</i> ЛЗ – ліквідні засоби, які швидко реалізуються (грошові кошти, цінні папери), тис. грн.; ЗК – короткострокові зобов'язання підприємства, тис. грн.

До показників ефективності виробничої діяльності відносять:

- витрати на виробництво одиниці продукції. Це показник, який відображає ефективність витрат виробництва і розраховується за формулою:

$$BB/Q \quad (1.1)$$

де, ВВ – валові витрати виробництва, тис. грн.;

Q – кількість виробленої продукції, тис. одиниць.

- продуктивність праці – характеризує ефективність використання робочої сили:

$$Q/P \quad (1.2)$$

де, Q – кількість (або вартість) виробленої продукції, тис. одиниць (тис. грн.);

P – середньорічна чисельність працівників, осіб.

- показник фондівдачі розкриває ефективність використання основних виробничих засобів і розраховується як:

$$ВП/ОсФ \quad (1.3)$$

де, ВП – вартість виробленої продукції, тис. грн.;

ОсФ – середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн.

- коефіцієнт оборотності вказує на ефективність використання оборотних виробничих засобів підприємства. Він розраховується:

$$В/ОбФ; \text{ або } (В-Tr+To)/ ОбФ \quad (1.4)$$

де, В – виручка від реалізації продукції, тис. грн.;

ОбФ – середньорічна вартість оборотних виробничих засобів, тис. грн.;

Tr – вартість тварин, реалізованих із основного стада, тис. грн.;

To – вартість тварин, переведених в основне стадо, тис. грн.

- рентабельність виробництва розкриває дохідність виробництва продукції:

$$П/ПС*100; \text{ або } (В-ПС)/ПС*100 \quad (1.5)$$

де, П – прибуток від реалізації продукції, тис. грн.;

ПС – повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.;

В – виручка від реалізації продукції, тис. грн.

До показників фінансового стану підприємства відносять коефіцієнт автономії, коефіцієнт платоспроможності, коефіцієнт ліквідності та ряд інших показників.

Коефіцієнт автономії вказує на незалежність підприємства від різних позикових джерел. Цей коефіцієнт розраховується відношенням вартості власних засобів підприємства до загальної суми фінансування підприємства з різних джерел фінансування:

$$ВЗ/ОсФ \quad (1.6)$$

де, ВЗ – власні засоби підприємства, тис. грн.;

Фзаг – загальна сума фінансування підприємства, тис. грн.

Коефіцієнт платоспроможності розкриває здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання та розраховується як відношення власного капіталу до загальної суми зобов'язань підприємства.

$$ВК/З \quad (1.7)$$

де, ВК – власний капітал підприємства, тис. грн.;

З – загальні зобов'язання підприємства, тис. грн.

Коефіцієнт ліквідності характеризує ліквідність (якість) наявних засобів підприємства. Цей показник розраховується відношенням вартості засобів підприємства, які швидко реалізуються (до таких відносять грошові кошти, цінні папери тощо) до розміру короткострокових зобов'язань підприємства.

$$ЛЗ/ЗК \quad (1.8)$$

де, ЛЗ – ліквідні засоби, які швидко реалізуються, тис. грн.;

ЗК – короткострокові зобов'язання підприємства, тис. грн.

Третьою групою показників в оцінці конкурентоспроможності підприємства виступають показники конкурентоспроможності продукції. До них відносять якість та ціну товару.

Якість продукції являє собою комплексну характеристику продукції, яка визначається органолептичним, лабораторним, експертним, економічним та рядом інших методів.

Ціна продукції визначає доступність певної продукції для споживача в врахуванням якості продукції та певної споживацької категорії. Ціна продукції визначається ринком як економічна категорія.

І наступною групою показників в оцінці конкурентоспроможності підприємства є показники ефективності організації збуту продукції. Найбільш застосовуваним показником при оцінці конкурентоспроможності підприємства виступає показник рентабельності продажів. Цей показник розкриває дохідність (прибутковість) процесу реалізації продукції і розраховується відношенням прибутку до суми виручки від реалізації продукції:

$$П/В*100; \text{ або } (В-ПС)/В*100 \quad (1.9)$$

де, П – прибуток від реалізації продукції, тис. грн.;

ПС – повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.;

В – виручка від реалізації продукції, тис. грн.

Також до цієї групи показників відносять: коефіцієнт завантаження виробничої потужності, який характеризує ефективність роботи відділу збуту; коефіцієнт завантаження готовою продукцією, який відображає наскільки завантажено підприємство готовою продукцією і розкриває рівень попиту на ту чи іншу продукцію; а також коефіцієнт ефективності рекламної діяльності, який і характеризує, саме, ефективність рекламної діяльності підприємства.

1.2. Сучасний стан конкурентоспроможності аграрних підприємств в Україні

Важливою складовою в системі визначення конкурентоспроможності підприємства виступає оцінка конкурентоспроможності. Така оцінка характеризує ефективність ведення господарської діяльності як на макрорівні так і на макрорівні.

В рамках оцінки конкурентоспроможності підприємств, які займались виробництвом сільськогосподарської продукції, дослідимо деякі критерії оцінки. В таблиці 1.2, спочатку, розглянемо кількість сільськогосподарських підприємств за окремими регіонами України.

Загальна кількість підприємств, які здійснювали сільськогосподарську діяльність в Україні в 2020 році, складала 47523 одиниць. Більшу їх частку, 67%, складають фермерські господарства.

Слід зазначити, що протягом досліджуваних років (2018-2020 р.р.) кількість сільськогосподарських підприємств постійно зменшується. Це стосується кількості підприємств як в цілому по Україні, так і по окремим регіонам, які були нами досліджені. Лише в Харківській області на 15 підприємств збільшилась кількість підприємств, які здійснювали

сільськогосподарську діяльність (+0,17%). З них 2 підприємства (+0,16%) – фермерські господарства.

Таблиця 1.2

Кількість підприємств, які здійснювали сільськогосподарську діяльність за регіонами

Показники	2018	2019	2020	2020 до 2018, %
<i>Україна, всього</i>	49208	48504	47523	96,58
<i>в т.ч. ФГ</i>	33164	32452	31851	96,04
Дніпропетровська область	4181	4205	4178	99,93
в т.ч. ФГ	3145	3131	3115	99,05
Запорізька область	2798	2764	2712	96,93
в т.ч. ФГ	2005	1953	1916	95,56
Донецька область	1310	1285	1223	93,36
в т.ч. ФГ	928	892	851	91,70
Харківська область	2116	2117	2131	100,71
в т.ч. ФГ	1256	1254	1258	100,16
Львівська область	1387	1342	1322	95,31
в т.ч. ФГ	792	782	787	99,37
Закарпатська область	1065	973	909	85,35
в т.ч. ФГ	883	770	707	80,07

Джерело: [31, 32]

Серед досліджуваних нами регіонів найбільшу частку серед аграрних підприємств займає саме Дніпропетровська область. На долю Дніпропетровщини припадає 8,8% підприємств України, які займалися сільськогосподарською діяльністю. В тому числі 6,6% – фермерських господарств.

Стан конкурентоспроможності підприємства характеризується показниками, які визначають фінансовий результат господарської діяльності. Такими показниками виступають доходи, витрати та прибуток. В таблиці 1.3 дослідимо основні показники діяльності сільськогосподарських підприємств.

Загальний фінансовий результат до оподаткування в сільськогосподарських підприємствах України складає 81596,7 млн. грн. З них 108100,9 млн. грн. в підприємствах, які держали прибуток до

оподаткування, та 26504,2 млн. грн. в підприємствах, які держали збиток до оподаткування.

Таблиця 1.3

Основні показники діяльності підприємств

Показники	2018	2019	2020	2020 до 2018, +(-)/%
Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.	70770,2	93553,6	81596,7	115,30
Підприємства, які держали прибуток до оподаткування				
у відсотках до загальної кількості	86,8	83,5	83,2	-3,6 в.п.
фінансовий результат, млн. грн.	93549,5	115852,7	108100,9	115,55
Підприємства, які одержали збиток до оподаткування				
у відсотках до загальної кількості	13,2	16,5	16,8	3,6 в.п.
фінансовий результат, млн. грн.	22779,3	22299,1	26504,2	116,35
Чистий прибуток (збиток), млн. грн.	70461,8	92892,9	81032,6	115,00
Підприємства, які одержали чистий прибуток				
у відсотках до загальної кількості	86,7	83,5	83,1	-3,6 в.п.
фінансовий результат, млн. грн.	93249,0	115197,6	107547,0	115,33
Підприємства, які одержали чистий збиток				
у відсотках до загальної кількості	13,3	16,5	16,9	3,6 в.п.
фінансовий результат, млн. грн.	22787,2	22304,7	26514,4	116,36
Рівень рентабельності всієї діяльності, %	14,2	16,6	13,9	-0,3 в.п.
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	18,9	19,8	19,0	0,1 в.п.

Джерело: [31, 32]

У відсотках до загальної кількості 83,2% сільськогосподарських підприємств отримали прибуток до оподаткування. Відповідно, 16,8% сільськогосподарських підприємств отримали збиток до оподаткування. Частка підприємств, які отримали прибуток до оподаткування за період з 2018 по 2020 років зменшилась на 3,6 в.п. Аналогічна тенденція фінансових результатів по чистому прибутку.

Рівень рентабельності всієї діяльності підприємств, які здійснювали сільськогосподарську діяльність, складає 13,9% у 2020 році. За досліджувані

3 роки він знизився на 0,6 в.п. Рівень рентабельності операційної діяльності складає 19,0% і за 3 роки зріс на 0,1 в.п.

Як ми писали вище, одним з показників конкурентоспроможності підприємства, поряд із доходами та прибутком, є витрати. В таблиці 1.4 дослідимо структуру виробничої собівартості продукції сільського господарства в аграрних підприємствах України.

Таблиця 1.4

**Структура виробничої собівартості продукції
сільського господарства в підприємствах**

Показники	2017		2020		Зміна	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	витрат, %	структури, %
Витрати	404970,2	100,0	441529,6	100,0	109,03	0
Прямі матеріальні витрати	242313,7	59,8	245959,8	55,7	101,50	-4,1
насіння та посадковий матеріал	30559,9	7,5	35749,1	8,1	116,98	0,6
корми	41772,9	10,3	54901,3	12,4	131,43	2,1
мінеральні добрива	49685,1	12,3	60290,1	13,7	121,34	1,4
пальне і мастильні матеріали	30925,4	7,6	30901,9	7,0	99,92	-0,6
запасні частини та матеріали для ремонту	18613,8	4,6	21089,4	4,8	113,30	0,2
Прямі витрати на оплату праці	20326,7	5,0	29932,5	6,8	147,26	1,8
Орендна плата за земельні частки (паї)	36062,2	8,9	46192,9	10,5	128,09	1,6
Амортизація	19176,6	4,7	35969,9	8,1	187,57	3,4
Загальновиробничі витрати	63067,7	15,6	62083,4	14,1	98,44	-1,5

Джерело: [31, 32]

Слід зазначити, що загальні витрати на виробництво сільськогосподарської продукції в Україні складають 441529,6 млн. грн. Природно, що за період з 2017 по 2020 рік витрати на виробництво зросли. Це зростання становить 9,03%, що в натуральному вираженні дорівнює 36559,4 млн. грн.

Серед матеріальних витрат найбільшу долю займають витрати на добрива, корми та посадковий матеріал. В загальній сумі матеріальні витрати займають 55,7% усіх витрат. Майже усі складові матеріальних витрат в динаміці зросли від 13% до 31,5%. Аналогічно збільшується доля цієї частини витрат від 0,2 в.п. до 2,1 в.п.

Серед інших елементів витрат зросли амортизація (+87,57%), витрати на оплату праці (+47,26%) та орендна плата за земельні паї (+28,09%). Загальновиробничі витрат зменшились на 1,56%.

Висновки до розділу 1.

1. Термін «конкуренція» походить від латинського *concurrentia*, що означає збіг, узгодженість. Отже, конкуренція – це боротьба економічних суб'єктів господарювання за найбільш вигідніші умови використання виробничих ресурсів при однакових факторах виробництва.

2. Оцінку конкурентоспроможності можна здійснити через розрахунок ряду показників. До них відносять показники ефективності виробничої діяльності, показники фінансового стану підприємства, показники конкурентоспроможності продукції та показники ефективності організації збуту продукції.

3. Важливою складовою в системі визначення конкурентоспроможності підприємства виступає оцінка конкурентоспроможності. Така оцінка характеризує ефективність ведення господарської діяльності як на макрорівні так і на мікрорівні.

4. Загальна кількість підприємств, які здійснювали сільськогосподарську діяльність в Україні в 2020 році, складала 47523 одиниць. Більшу їх частку, 67%, складають фермерські господарства. Слід зазначити, що протягом досліджуваних років (2018-2020 р.р.) кількість

сільськогосподарських підприємств постійно зменшується. Це стосується кількості підприємств як в цілому по Україні, так і по окремим регіонам, які були нами досліджені.

5. Серед досліджуваних нами регіонів найбільшу частку серед аграрних підприємств займає саме Дніпропетровська область. На долю Дніпропетровщини припадає 8,8% підприємств України, які займались сільськогосподарською діяльністю. В тому числі 6,6% – фермерських господарств.

6. Загальний фінансовий результат до оподаткування в сільськогосподарських підприємствах України складає 81596,7 млн. грн. З них 108100,9 млн. грн. в підприємствах, які держали прибуток до оподаткування, та 26504,2 млн. грн. в підприємствах, які держали збиток до оподаткування. У відсотках до загальної кількості 83,2% сільськогосподарських підприємств отримали прибуток до оподаткування. Відповідно, 16,8% сільськогосподарських підприємств отримали збиток до оподаткування.

7. Частка підприємств, які отримали прибуток до оподаткування за період з 2018 по 2020 років зменшилась на 3,6 в.п. Аналогічна тенденція фінансових результатів по чистому прибутку.

Рівень рентабельності всієї діяльності підприємств, які здійснювали сільськогосподарську діяльність, складає 13,9% у 2020 році. За досліджувані 3 роки він знизився на 0,6 в.п. Рівень рентабельності операційної діяльності складає 19,0% і за 3 роки зріс на 0,1 в.п.

8. Слід зазначити, що загальні витрати на виробництво сільськогосподарської продукції в Україні складають 441529,6 млн. грн. Природно, що за період з 2017 по 2020 рік витрати на виробництво зросли. Це зростання становить 9,03%, що в натуральному вираженні дорівнює 36559,4 млн. грн.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства

Селянське фермерське господарство «КАСКАД» (ФГ «КАСКАД») знаходиться в с. Красіне Криворізького району Дніпропетровської області, зареєстроване за адресою вулиця Центральна, будинок 59-Б. Засновником підприємства є Корінь Сергій Вікторович. Організаційна форма – фермерське господарство.

Можна стверджувати, що ФГ «КАСКАД» є стабільним гравцем на ринку виробництва сільськогосподарської продукції. Господарство функціонує більше 20 років – рік заснування – січень 2001 року.

ФГ «КАСКАД» діє на основі статуту, який був укладений відповідно до чинного законодавства. Господарство має свою печатку, бланки, самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки в установах банків та інші атрибути. Основними видами діяльності, які зазначені у статуті підприємства, є:

- 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур;
- 01.13 Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів;
- 01.25 Вирощування ягід, горіхів, інших плодових дерев і чагарників;
- 01.64 Оброблення насіння для відтворення;
- 46.21 Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин;

- 46.31 Оптова торгівля фруктами й овочами;
- 47.11 Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами. Крім вищенаведених видів діяльності у статуті ФГ «КАСКАД» зазначено: 01.30 Відтворення рослин; 01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві; 01.63 Післяурожайна діяльність; 47.19 Інші види роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах. Обрані види діяльності дають можливість досліджуваному підприємству максимально забезпечити усі процеси вирощування та реалізації сільськогосподарської продукції.

Звітність фермерського господарства «КАСКАД» ведеться відповідно до вимог чинного законодавства, та містить: форму 1 (баланс), 2 (звіт про фінансові результати), 3 (звіт про рух грошових коштів), 4 (звіт про власний капітал), 5 (примітки до річної фінансової звітності), інші примітки до звітів, а також форму 50с.-г. (основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств).

Організаційна структура управління в ФГ «КАСКАД» лінійна, яка притаманна майже усім фермерським господарствам. Така структура управління передбачає одного керівника для підлеглих, що полегшує саму систему адміністративного керування.

Господарство розташоване в степовій зоні України і має сприятливі географічні та природно-кліматичні умови для ведення прибуткового сільськогосподарського виробництва.

Основною складовою ресурсного потенціалу конкурентного сільськогосподарського виробництва є земля. Земельні ресурси в аграрних підприємствах представлені сукупністю площ ріллі, сінокосів, пасовищ, багаторічних насаджень та інших угідь, які задіяні на вирощуванні сільськогосподарської продукції. На відміну від інших складових ресурсного потенціалу, земельні ресурси в сільському господарстві виступають одночасно і засобами, і предметами праці. Як засіб праці земля використовується протягом тривалого періоду часу, а як предмет праці – в

процесі вирощування рослинницької продукції рослини споживають корисні речовини, які є в наявності ґрунту. Від раціонального використання земельноресурсного потенціалу залежить конкурентна діяльність підприємства, яке займається сільськогосподарським виробництвом. В таблиці 2.1 розглянемо склад та структуру земельних угідь ФГ «КАСКАД».

Таблиця 2.1

Склад і структура земельних угідь, землезабезпеченість

Показники	2017		2019		2021		2021 у % до 2017
	га	%	га	%	га	%	
Сільськогосподарські угіддя	3140	100	2991	100	3008	100	95,8
в т.ч. рілля	3035	96,7	2887	96,5	3008	100	99,11
пасовища	105	3,3	104	3,5	-	-	-
Посівна площа	2988	95,16	2842	95,02	2963	98,5	99,16
Коефіцієнт господарського використання	1		1		1		100,00
Коефіцієнт розораності	0,97		0,97		1,00		103,46
Коефіцієнт використання ріллі	0,98		0,98		0,99		100,05
Середньорічна чисельність працівників, осіб	36		39		39		108,33
Землезабезпеченість по сільгоспугіддям, га	87,22		76,69		77,13		88,43
Землезабезпеченість по ріллі, га	84,31		74,03		77,13		91,49

Аналіз таблиці 2.1 свідчить про достатньо високу забезпеченість господарства земельними ресурсами. Через відмову від вирощування тваринницької продукції, і, відповідно, площі пасовищ, дещо зменшилась площа сільськогосподарських угідь в ФГ «КАСКАД». Якщо порівнювати площі за останні 5 років, 2021 року у порівнянні із 2017 роком, площа сільськогосподарських угідь зменшилась на 4,2% (132 га), а площа ріллі – на 0,89% (27 га). Але слід зазначити, що починаючи із 2019 роком площа підприємства була сталою і дорівнює 3008 га.

Керівництво підприємства приділяє багато уваги раціональному землекористуванню. Так, на рівні керівника прийнято рішення постійно залишати 1,5% земель під чорний пар з метою, поряд з іншими заходами, підвищення їх родючості. За досліджувани нами роки це складає від 47 до 45 га.

Показники землезабезпеченості досить високі і складають 77 га ріллі (сільськогосподарських угідь) у 2021 році та 87 га сільгоспугідь і 84 га ріллі у 2017 році. Таке зменшення показника викликано одночасним збільшенням кількості робітників і зменшенням площі угідь. Не можемо не зауважити на тому, що показник землезабезпеченості в досліджуваному підприємстві досить високий – більше 70 га в розрахунку на 1 працівника, зайнятого в сільськогосподарському виробництві.

Наступним кроком проаналізуємо ефективність використання земельних ресурсів в ФГ «КАСКАД» (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Ефективність використання землі

Показники	Всього		На 100 га		2022 у % до 2017
	2017	2021	2017	2021	
Натуральні, ц:					
пшениця озима	31365	41400	1033,44	1376,33	133,18
соняшник	22372	23688	737,13	787,50	106,83
кукурудза	13260	20025	436,90	665,72	152,37
ячмінь ярий	4952,5	3861	163,18	128,36	78,66
Вартісні, тис. грн.					
валова продукція (по собівартості)	4960,9	7074,24	303,191	451,32	148,86
товарна продукція	6052,5	8630,87	192,755	286,93	148,86
прибуток	1091,6	1556,63	34,76	51,75	148,86

Результати розрахунків таблиці 2.2 яскраво свідчать про високу ефективність використання земельних ресурсів в досліджуваному підприємстві. Збільшилось валове виробництво усіх культур, які вирощуються в господарстві. Через одночасне збільшення валового виробництва та незначного зменшення площі ріллі кількість виробленої

продукції по культурам в розрахунку на 100 га збільшилось від 6,83% по соняшнику до 52,37% по кукурудзі. Зменшилось тільки виробництво ячменя ярого (-21,34%).

Другою складовою ресурсного потенціалу аграрного підприємства є трудові ресурси. Якісною складовою трудових ресурсів є робоча сила. Під робочою силою розуміють розумові, психологічні, професійні здібності людей, які працюють, та рівень їх досвіду. Рівень робочої сили в аграрному підприємстві відіграє значно високу роль. Оскільки особливістю сільськогосподарського виробництва є взаємозв'язок процесу виробництва з розвитком живих організмів, то забезпеченість підприємства висококваліфікованими працівниками відіграє вирішальну роль. В таблиці 2.3 проведемо аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами.

Таблиця 2.3

Забезпеченість трудовими ресурсами

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	2021 у % до 2017
Середньорічна чисельність працівників, осіб	36	38	39	39	39	108,33
Ними відпрацьовано всього, тис. люд./год.	72,4	76,3	77,5	75,2	77,6	107,20
Відпрацьовано одним середньорічним працівником, люд./год.	2011	2007	1988	1928	1990	98,96
Річний запас робочого часу, тис. люд./год.	69,3	73,15	75,08	75,08	75,08	108,33
Коефіцієнт використання робочого часу	1,04	1,04	1,03	1,00	1,03	98,96
Трудозабезпеченість, осіб	1	1	1	1	1	100,0
Коефіцієнт найму	10,3	12,3	15,4	0	0	0
Коефіцієнт вибуття	8,6	9,9	11,5	0	0	0

До 2019 року підприємство мало плинність кадрів. Протягом трьох років деякі працівники наймалися на роботу, деякі – звільнялися. Але середньорічна чисельність працівників мала стійку тенденцію до збільшення. З 2019 року чисельність робітників на підприємстві залишилась сталою. За 2

роки – 2020 та 2021 роки – жодного працівника не наймалося і не звільнялося. Тому і коефіцієнти найму і вибуття протягом цих років дорівнюють 0.

Показник використання робочого часу дещо знизився (на 1,04%, або 21 люд.-год.). Але якщо брати до уваги розмір цього показника – він наближається до нормативного значення. Якщо в базовому 2017 році кількість відпрацьовано часу одним середньорічним працівником складала 2011 люд./год., то у звітному 2021 році він складає 1990 люд./год.

Якісною характеристикою робочої сили є продуктивність праці. Продуктивність праці вказує на обсяг продукції, або її вартість, яка виготовляється на підприємстві за 1-цю робочого часу. В таблиці 2.4 проаналізуємо рівень річної продуктивності праці.

Таблиця 2.4

Рівень річної продуктивності праці

Показник	2017	2021	2021 у % до 2017
Вартість валової продукції, тис. грн.	4960,9	7074,24	142,60
Середньорічна чисельність працівників, осіб	36	39	108,33
Відпрацьовано всього, тис. люд./год.	72,4	77,6	107,18
Вироблено 1 середньорічним працівником, грн.	137802,78	181390,77	131,63
Вироблено за 1 люд.-год., грн.	68,52	91,16	133,04

Рівень річної продуктивності праці досить високий. Одним робітником за рік виготовлено продукції на майже 181,5 тис. грн. А в розрахунку на одиницю відпрацьованого часу – на 91 грн. Обидва показника продуктивності праці протягом досліджуваного періоду зростають на третину.

Велику частку в структурі ресурсного потенціалу підприємства займають засоби виробництва. Усі засоби виробництва поділяються на дві групи: засоби праці та предмети праці.

Засоби праці складають велику частину засобів виробництва. Засобами праці називають матеріальні елементи виробництва, які багаторазово приймають участь у виробничому процесі, і вартість свою на готову продукцію переносять частинами у вигляді амортизаційних відрахувань. Сільськогосподарське виробництво розміщується на великих територіях, технологія вирощування сільськогосподарської продукції пов'язані із необхідністю використання великої кількості машин, обладнання, пристроїв, агрегатів тощо. Саме вони і складають групу засобів праці.

Залежно від економічного призначення, яке виконують засоби праці в процесі господарської діяльності підприємства, їх називають основними засобами. Грошовий вираз основних засобів називають основними фондами.

Залежно від участі в господарському процесі основні засоби поділяють на виробничі та невиробничі. Виробничі основні засоби приймають участь у процесі виробництва продукції, її внутрішнє переміщення, доробку, переробку тощо. Невиробничі основні засоби обслуговують невиробничу сферу господарської діяльності підприємства. До цієї групи відносять парк легкових автомобілів адміністративного апарату управління, автобуси, засоби, які обслуговують їдальні, зони відпочинку працівників тощо.

Показники, якими аналізують основні фонди підприємства поділяють на дві групи: показники забезпеченості підприємства основними виробничим фондами, до яких відносять фондозабезпеченість та фондоозброєність; та показники, якими характеризують ефективність використання основних виробничих фондів, до яких відносять фондівіддачу, фондомісткість та рентабельність основних фондів.

Далі проаналізуємо рівень забезпеченості та ефективності використання засобів виробництва в ФГ «КАСКАД» (таблиця 2.5).

Всі показники забезпеченості підприємства основними фондами мають тенденцію до збільшення. За остання 5 років вартість основних виробничих засобів значно збільшилась – на 68,69%, що складає 6827 тис. грн. Саме це і викликало зростання показників означеної групи. Так, фондозабезпеченість

за досліджуваній період зросла на 2,4 тис грн. на 1 га сільськогосподарських угідь (+76,09%), а фондоозброєність збільшилась на 153,82 тис грн. на 1 працівника, зайнятого в сільськогосподарському виробництві (+55,71%).

Таблиця 2.5

Рівень забезпеченості та ефективності використання основних засобів

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	2021 у % до 2017
Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн.	9939	11468	13385	14173	16766	168,69
Сільськогосподарські угіддя, га	3140	3099	2991	3008	3008	95,80
Середньорічна чисельність працівників, осіб	36	38	39	39	39	108,33
Виручка від реалізації, тис. грн.	6052,5	6712,2	7242,5	7438	8630,9	142,60
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	4960,9	5501,6	5650,2	6096,5	7074,2	142,60
Фондозабезпеченість, тис. грн.	3,17	3,70	4,48	4,71	5,57	176,09
Фондоозброєність, тис. грн.	276,08	301,79	343,21	363,41	429,90	155,71
Фондовіддача, грн.	0,61	0,59	0,54	0,52	0,51	84,53
Фондомісткість, грн.	1,64	1,71	1,85	1,91	1,94	118,30
Рентабельність основних фондів, %	10,98	10,56	11,90	9,47	9,28	-1,7 в.п.

З показниками ефективності використання основних виробничих фондів тенденція дещо інша. Фондовіддача та рентабельність основних фондів зменшуються (відповідно на 15,47% та 1,7 в.п.), а, отже, і ефективність використання цієї групи ресурсів підприємства є низькою. Слід зазначити, що сам показник рентабельності знаходиться на достатньому рівні – 9,28 в.п., але дещо знижується протягом досліджуваних п'яти років.

І останнім, в дослідженні ресурсного потенціалу підприємства, розглянемо ефективність використання оборотних засобів (предметів праці) в таблиці 2.6.

Аналогічно із основними, має тенденцію до зростання вартість і оборотних засобів. Вартість цієї групи ресурсів зросла за досліджуваний період на 87,92% і складає 44486 тис. грн. в 2021 році.

Таблиця 2.6

Ефективність використання оборотних засобів

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	2021 у % до 2017
Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн.	9939	11468	13385	14173	16766	168,69
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	23673	31916	39631	40701	44486	187,92
Виручка від реалізації, тис. грн.	6052,5	6712,2	7242,5	7438	8630,9	142,60
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	4960,9	5501,6	5650,2	6096,5	7074,2	142,60
Коефіцієнт оборотності	0,26	0,21	0,18	0,18	0,19	75,88
Коефіцієнт завантаженості	3,91	4,75	5,47	5,47	5,15	131,78
Термін одного обороту, днів	1404	1736	1997	1997	1881	134,0
Припадає оборотних фондів на 100 грн. основних, грн.	238,18	278,30	296,09	287,17	265,33	111,40
Рентабельність оборотних фондів, %	4,61	3,79	4,02	3,30	3,50	-1,11 в.п.

Показники, які свідчать про ефективне використання оборотних засобів, знижуються. Так, коефіцієнт оборотності знизився з 0,26 до 0,19, або на 24,12%. А рентабельність оборотних фондів хоч і позитивним, 3,5%, але за досліджуваний період знизився на 1,11 в.п. Оскільки коефіцієнт оборотності знижується, майже на третину зростає показник терміну одного обороту, зі 1404 днів до 1881 дня. Це дуже високе значення даного показника і вказує на те, що оборотний капітал обертається вкрай повільно.

2.2. Фінансовий стан підприємства

Поряд з іншими ознаками про рівень конкурентоспроможності свідчить фінансовий стан підприємства. Чим більш ліквідні активи суб'єкта господарювання, чим вище його ділова активність, чим вища платоспроможність підприємства, тим більш конкурентне це підприємство, тим легше воно пристосовується до мінливих умов ринку, тим більше можливостей в нього для подальшого господарювання.

Аналіз фінансового стану ФГ «КАСКАД» проведемо в розрізі двох груп показників: показників оцінки ліквідності та показників оцінки фінансової стійкості. Джерелами для розрахунку цих показників виступають форми фінансової звітності підприємства: форма 1 – Баланс, форма 2 – Звіт про фінансові результати, форма 3 – Звіт про рух грошових коштів, форма 4 – Звіт про власний капітал та інші форми статистичної звітності підприємств-суб'єктів господарювання.

Група показників ліквідності розкриває здатність підприємство за рахунок власних коштів погасити свої короткострокові зобов'язання. Розглянемо ці показники в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Ліквідність та платоспроможність підприємства

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	2021 у % до 2017
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,5	1,3	1,6	1,6	1,6	106,67
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6	0,8	0,7	0,9	0,8	133,33
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності)	0,33	0,2	0,1	0,3	0,35	106,06
Коефіцієнт покриття	0,8	0,7	0,5	0,8	0,9	112,50
Маневреність власних оборотних засобів	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01	50,00

Результати таблиці 2.7 яскраво свідчать про ліквідність активів досліджуваного підприємства та його платоспроможність у короткі терміни

розрахуватися по своїм короткостроковим зобов'язанням. Значення усіх коефіцієнтів знаходяться в межах норм.

Коефіцієнт поточної ліквідності поряд з іншими показниками зростає, хоч і не значною мірою. Коефіцієнт швидкої ліквідності знаходиться на верхній межі нормативного значення аналогічно із коефіцієнтом платоспроможності. Темпи зростання коефіцієнту швидкої ліквідності перевищують темпи зростання коефіцієнту платоспроможності (відповідно +33,33% та +6,06%). Коефіцієнт покриття також в межах нормативного значення верхньої її межі.

Маневреність оборотних засобів знаходиться в межах норми, але вкрай низького його значення. Це ще раз підтверджує проведені нами вище розрахунки про низьку оберненість оборотних засобів підприємства.

Друга група показників в аналізі фінансового стану підприємства – показники оцінки фінансової стійкості. Ці показники дають змогу визначити рівень фінансової стабільності та незалежності суб'єкта господарювання. Розрахуємо ці показники в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Фінансова стійкість підприємства

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	2021 у % до 2017
Коефіцієнт фінансової залежності	1,3	1,5	1,2	1,6	1,7	130,77
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	100,00
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,6	0,7	0,5	0,8	0,7	116,67
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,5	0,4	0,3	0,4	0,4	80,00
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,25	0,24	0,23	0,24	0,24	96,00

Аналіз фінансової стійкості ФГ «КАСКАД» свідчить, що підприємство є фінансово незалежним, здатним ефективно маневрувати власним капіталом. Концентрація власного капіталу знаходиться на високому рівні,

протягом досліджуваного періоду зростає, що свідчить про стабільність та незалежність підприємства. Це також підтверджує зниження коефіцієнту концентрації позикового капіталу.

Крім розрахованих показників фінансовий стан підприємства можна дослідити за допомогою показник, які аналізують фінансово-господарську діяльність (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9

Оцінка фінансово-господарської діяльності

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	2021 у % до 2017
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,8	0,8	0,9	0,8	0,9	112,5
Коефіцієнт покриття	1,1	1,2	1,1	1,2	1,2	109,1
Коефіцієнт заборгованості	0,5	0,6	0,7	0,6	0,5	100,0

Розраховані показники підтверджують достатню фінансову стійкість досліджуваного підприємства. Значення усіх показників фінансово-господарської діяльності знаходяться на високих рівнях і протягом останніх п'яти років повільно зростають.

2.3. Оцінка конкурентоспроможності підприємства

Суть конкурентоспроможності полягає у можливості підприємства здійснювати ефективну господарську діяльність, яка характеризується прибутковістю, в умовах конкурентного середовища. Рівень конкурентоспроможності суб'єкта господарювання залежить від факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ. Наявність та якість потенціалу підприємства визначають його сильні та слабкі сторони.

Дослідимо сильні та слабкі сторони ФГ «КАСКАД» за допомогою SWOT-аналізу. Шкалою оцінювання оберемо діапазон від -5 до +5 (таблиця 2.10).

Таблиця 2.10

SWOT – аналіз діяльності підприємства

Сильні сторони	+14	Слабкі сторони	-9
Сучасна система управління	+3	Середня кваліфікація кадрів	-3
Зручне місце розташування	+3	Посередній асортимент	-2
Висока якість продукції	+4	Складність росту бізнесу	-2
Забезпеченість ресурсами	+4	Землі орендовані	-2
Можливості	+13	Загрози	-10
Залучення інвестицій	+3	Інфляція	-3
Розширення асортименту	+4	Екологічна криза	-2
Вдосконалення технології	+3	Наявність сильних конкурентів	-2
Законодавча підтримка малого та середнього бізнесу	+3	Нестабільна економічна і соціально-політична ситуація	-3

Отримані результати зведемо у матрицю (таблиця 2.11).

Таблиця 2.11

Зведена матриця SWOT – аналізу

	Можливості (+13)	Загрози (-10)
Сильні сторони (+14)	27	24
Слабкі сторони (-9)	22	19

Результати проведеного SWOT-аналізу доводять, що ФГ «КАСКАД» знаходиться у найвигіднішій ситуації, яка є сприятливою для його розвитку. Основним напрямом стратегії розвитку досліджуваного підприємства є посилення його сильних сторін та розвиток можливостей, а саме: розширення асортименту продукції; залучення інвестицій, що надасть можливість для вдосконалення технології виробництва продукції. Поряд з цим необхідно приділяти велику увагу мінімізації впливу загроз зовнішнього середовища та покращення слабких сторін господарства.

Дослідити конкурентну позицію підприємства на ринку можна за допомогою Матриці Мак-Кінсі. Ця матриця дозволяє здійснити оцінку привабливості галузі та конкурентоспроможність стратегічної одиниці бізнесу, тобто, конкретного підприємства, тобто, в нашому випадку, фермерського господарства «КАСКАД». Сумарне значення вагомості компоненту повинне дорівнювати 1, або 100%. Значення кожного компоненту визначається від 1 до 5.

Таблиця 2.12

Оцінка привабливості ринку

Критерій привабливості ринку	Вагомість компоненту	Оцінка	Зважена оцінка
Конкуренти	0,4	4	1,6
Потенціал	0,3	4	1,2
Якість продукції	0,2	3	0,6
Зовнішнє середовище	0,1	2	0,2
Сумарне значення	1	-	3,6

Аналіз оцінки привабливості ринку (таблиця 2.12) дозволяє зробити наступний висновок: - існує потенціал розвитку ринку при умові встановлення більш сталих зв'язків із зовнішнім середовищем; - ринок, на якому здійснює свою господарську діяльність підприємство, налічує достатньо велику кількість конкурентів; - якість продукції оцінюється як середня.

Таблиця 2.13

Оцінка конкурентних позицій

Конкурентна позиція	Вагомість компоненту	Оцінка	Зважена оцінка
Потенційна позиція на ринку	0,35	4	1,4
Потенціал виробництва	0,4	4	1,6
Застосування високопродуктивних технологій	0,2	2	0,4
Кваліфікація кадрів	0,1	3	0,3
Сумарне значення	1	-	3,7

Аналіз оцінки конкурентної позиції підприємства на ринку (таблиця 2.13) вказує на доволі високий потенціал підприємства та досить високу позицію на ринку навіть при середніх рівнях застосовуваних технологій виробництва та кваліфікації кадрів.

На підставі проведеного аналізу оцінок привабливості ринку та конкурентних позицій підприємства побудуємо Матрицю Мак-Кінсі.

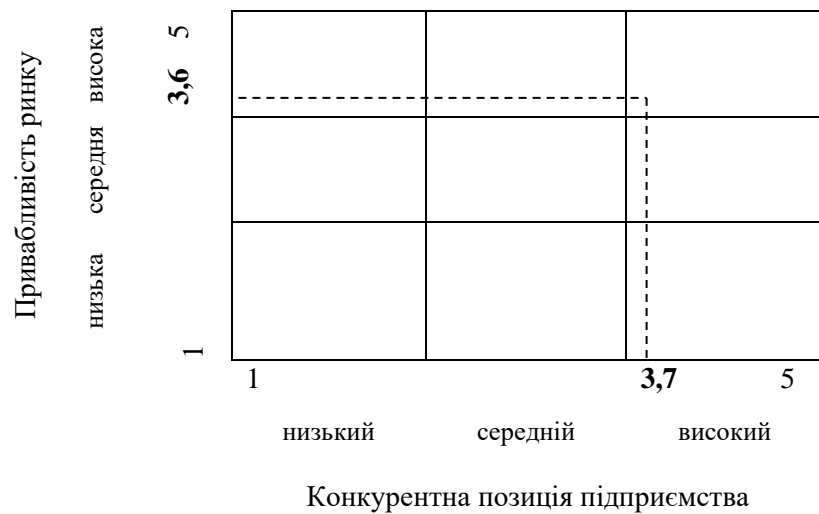


Рис. 2.1. Матриця Мак-Кінсі

Отже можна зазначити, що підприємство потрапляє в сектор найвигіднішого положення – висока привабливість та висока позиція. А цей сектор є найбільш бажаним для будь-якого підприємства будь-якої галузі. Можна стверджувати про високу конкурентоспроможність ФГ «КАСКАД».

Наступним кроком розрахуємо коефіцієнт спеціалізації досліджуваного підприємства. Коефіцієнт спеціалізації вказує на переважаючий напрям діяльності підприємства всередині галузі, в якій функціонує конкретне підприємство. Розрахунок цього показника базується на структурі товарної продукції.

Товарною продукцією називають частину валової продукції, яка реалізується. Товарна продукція вказує на рівень попиту на ту продукцію,

яка виготовляється на конкретному підприємстві. Розглянемо структуру товарної продукції ФГ «КАСКАД» за останні три роки (таблиця 2.14).

Таблиця 2.14

Структура товарної продукції

Види продукції	2019		2020		2021		В середньому за три роки	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Пшениця озима	7238,77	43,59	10367,62	47,23	11018,71	46,53	9541,70	45,99
Соняшник	5162,96	31,09	6313,21	28,76	6303,85	26,62	5926,67	28,57
Кукурудза	3060,58	18,43	4241,00	19,32	5330,56	22,51	4210,71	20,30
Ячмінь ярий	1144,19	6,89	1029,52	4,69	1027,75	4,34	1067,15	5,14
Всього:	16606,5	100	21951,35	100	23680,87	100	20746,24	100

Зазначимо, що в структурі товарної продукції найбільшу частку займає пшениця озима. Майже на однаковому рівні долі соняшника та кукурудзи на зерно. Незначну частку займає виробництво ярого ячменя. Рівень коефіцієнту спеціалізації залежить від значення показника. Якщо значення цього коефіцієнту менше 0,35 означає, що на підприємстві слабкий рівень спеціалізації. Якщо значення коефіцієнта від 0,35 до 0,5 – середній рівень. Вище 0,5 – високий рівень спеціалізації. Вузькоспеціалізовані підприємства мають коефіцієнт спеціалізації вище 0,85. До таких підприємств належать птахофабрики, свинокомплекси та інші, які займаються виробництвом вузькоспеціалізованою продукцією.

Розрахуємо коефіцієнт спеціалізації ФГ «КАСКАД»:

$$K_c = \frac{100}{45,99(2*1-1) + 28,57(2*2-1) + 20,30(2*3-1) + 5,14(2*4-1)} = 0,37$$

Розрахований коефіцієнт свідчить про слабкий рівень спеціалізації з переважним виробництвом зернових культур.

Висновки до розділу 2.

1. Можна стверджувати, що ФГ «КАСКАД» є стабільним гравцем на ринку виробництва сільськогосподарської продукції. Господарство функціонує більше 20 років – рік заснування – січень 2001 рік. Обрані та зазначені в статуті види діяльності дають можливість досліджуваному підприємству максимально забезпечити усі процеси вирощування та реалізації сільськогосподарської продукції.

2. Керівництво підприємства приділяє багато уваги раціональному землекористуванню. Так, на рівні керівника прийнято рішення постійно залишати 1,5% земель під чорний пар з метою, поряд з іншими заходами, підвищення їх родючості. За досліджувані нами роки це складає від 47 до 45 га. Показники землезабезпеченості досить високі і складають 77 га ріллі (сільськогосподарських угідь) у 2021 році та 87 га сільгоспугідь і 84 га ріллі у 2017 році.

3. Результати розрахунків яскраво свідчать про високу ефективність використання земельних ресурсів в досліджуваному підприємстві. Збільшилось валове виробництво усіх культур, які вирощуються в господарстві. Через одночасне збільшення валового виробництва та незначного зменшення площі ріллі кількість виробленої продукції по культурам в розрахунку на 100 га збільшилось від 6,83% по соняшнику до 52,37% по кукурудзі. Зменшилось тільки виробництво ячменя ярого (-21,34%).

4. Рівень річної продуктивності праці досить високий. Одним робітником за рік виготовлено продукції на майже 181,5 тис. грн. А в розрахунку на одиницю відпрацьованого часу – на 91 грн. Обидва показника продуктивності праці протягом досліджуваного періоду зростають на третину.

5. Всі показники забезпеченості підприємства основними фондами мають тенденцію до збільшення. За остання 5 років вартість основних виробничих засобів значно збільшилась – на 68,69%, що складає 6827 тис. грн. Саме це і викликало зростання показників означеної групи. З показниками ефективності використання основних виробничих фондів тенденція дещо інша. Фондовіддача та рентабельність основних фондів зменшуються (відповідна на 15,47% та 1,7 в.п.), а, отже, і ефективність використання цієї групи ресурсів підприємства є низькою. Слід зазначити, що сам показник рентабельності знаходиться на достатньому рівні – 9,28 в.п., але дещо знижується протягом досліджуваних п'яти років.

6. Аналогічно із основними, має тенденцію до зростання вартість і оборотних засобів. Вартість цієї групи ресурсів зросла за досліджуваний період на 87,92% і складає 44486 тис. грн. в 2021 році. Показники, які свідчать про ефективне використання оборотних засобів, знижуються. Так, коефіцієнт оборотності знизився з 0,26 до 0,19, або на 24,12%. А рентабельність оборотних фондів хоч і позитивним, 3,5%, але за досліджуваний період знизився на 1,11 в.п. Оскільки коефіцієнт оборотності знижується, майже на третину зростає показник терміну одного обороту, зі 1404 днів до 1881 дня. Це дуже високе значення даного показника і вказує на те, що оборотний капітал обертається вкрай повільно.

7. Підприємство в достатній кількості забезпечено ресурсним потенціалом для здійснення повноцінної конкурентної діяльності. Ефективність використання цього ресурсного потенціалу, в цілому, знаходиться на задовільному рівні. Низькою є тільки ефективність використання засобів виробництва – основних та оборотних фондів.

8. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства свідчить про ліквідність активів досліджуваного підприємства та його платоспроможність у короткі терміни розрахуватися по своїм короткостроковим зобов'язанням. Значення усіх коефіцієнтів знаходяться в межах норм.

9. Аналіз фінансової стійкості ФГ «КАСКАД» свідчить, що підприємство є фінансово незалежним, здатним ефективно маневрувати власним капіталом. Концентрація власного капіталу знаходиться на високому рівні, протягом досліджуваного періоду зростає, що свідчить про стабільність та незалежність підприємства. Це також підтверджує зниження коефіцієнту концентрації позикового капіталу.

10. Показник оцінки фінансово-господарської діяльності підтверджують достатню фінансову стійкість досліджуваного підприємства. Значення усіх показників фінансово-господарської діяльності знаходяться на високих рівнях і протягом останніх п'яти років повільно зростають.

11. Результати проведеного SWOT-аналізу доводять, що ФГ «КАСКАД» знаходиться у найвигіднішій ситуації, яка є сприятливою для його розвитку. Основним напрямом стратегії розвитку досліджуваного підприємства є посилення його сильних сторін та розвиток можливостей, а саме: розширення асортименту продукції; залучення інвестицій, що надасть можливість для вдосконалення технології виробництва продукції. Поряд з цим необхідно приділяти велику увагу мінімізації впливу загроз зовнішнього середовища та покращення слабких сторін господарства.

12. Оцінка привабливості ринку дозволяє зробити наступний висновок: - існує потенціал розвитку ринку при умові встановлення більш сталих зв'язків із зовнішнім середовищем; - ринок, на якому здійснює свою господарську діяльність підприємство, налічує достатньо велику кількість конкурентів; - якість продукції оцінюється як середня.

13. Аналіз оцінки конкурентної позиції підприємства на ринку вказує на доволі високий потенціал підприємства та досить високу позицію на ринку навіть при середніх рівнях застосовуваних технологій виробництва та кваліфікації кадрів. Отже можна зазначити, що підприємство потрапляє в сектор найвигіднішого положення – висока привабливість та висока позиція. А цей сектор є найбільш бажаним для будь-якого підприємства будь-якої

галузі. Можна стверджувати про високу конкурентоспроможність ФГ «КАСКАД».

14. Розрахований коефіцієнт спеціалізації свідчить про слабкий рівень спеціалізації з переважним виробництвом зернових культур.

РОЗДІЛ 3.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Оптимізація земельних угідь як напрям підвищення конкурентоспроможності підприємства

Конкурентоспроможним є таке підприємство, яке в змозі отримати максимальний прибуток при мінімальних витратах господарської діяльності. Одним з напрямів підвищення конкурентоспроможності підприємства є оптимальний розподіл земельних угідь. Вірно спланована структура посівних площ сприяє підвищенню валових зборів та покращенню якості вирощеної сільськогосподарської продукції.

Спираючись на проведені розрахунки щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства за рахунок покращення структури посіву, розрахуємо оптимізаційну модель розподілу земельних угідь у ФГ «КАСКАД». Дана модель дозволить максимізувати прибуток господарства.

Для проведення оптимізації використання земельних угідь необхідно вирішити числову економіко-математичну модель. Це можливо провести за допомогою використання комп'ютерних технологій. Задача буде розв'язана за допомогою програми «Пошук рішення» Microsoft Office Excel.

Для побудови оптимізаційної моделі введемо наступні змінні:

X_1 – площа посіву під озиму пшеницю, га;

X_2 – площа посіву під яровий ячмінь, га;

X_3 – площа посіву під кукурудзу, га;

X_4 – площа посіву під соняшник, га;

Причому, з економічного сенсу введених змінних мають виконуватись наступні нерівності:

$$X_1 \geq 0;$$

$$X_2 \geq 0;$$

$$X_3 \geq 0;$$

$$X_4 \geq 0;$$

Щоб побудувати оптимізаційну модель розподілу земельних угідь у ФГ «КАСКАД», необхідно зазначити обмеження задачі при умовах, що:

1) загальна площа посіву під всі сільськогосподарські культури не повинна перевищувати 2300 га;

2) валові витрати на виробництво всієї продукції не повинні бути більшими, ніж 8033,2 тис. грн.;

3) вартість посадкового матеріалу не повинна бути більшою, ніж 615,2 тис. грн.;

4) вартість паливно-мастильних матеріалів, необхідних для виконання всіх агротехнічних заходів, не повинна перевищувати 660,7 тис. грн.;

5) транспортні витрати не можуть бути більшими, ніж 58,0 тис. грн.;

6) загальні затрати праці на виробництво всієї продукції не повинні перевищувати 133,17 тис. люд.-год.;

7) господарство має в наявності 1175,1 ц мінеральних добрив. Тому кількість їх внесення не повинна перевищувати 1175,1 ц;

8) кількість внесення органічних добрив не повинна бути більшою за 22545 т.

Підприємство заключило договори на поставку 41280 ц озимої пшениці, 2875 ц ярового ячменю, 10025 ц кукурудзи та 10688 ц соняшника.

Отже, обмеження даної оптимізаційної задачі будуть наступними:

$$1) X_1 + X_2 + X_3 + X_4 \leq 2300;$$

$$2) 1,1X_1 + 1,44X_2 + 1,13X_3 + 1,05X_4 \leq 8033,2;$$

$$3) 0,33X_1 + 0,35X_2 + 0,47X_3 + 0,03X_4 \leq 615,2;$$

$$4) 0,107X_1 + 0,071X_2 + 0,054X_3 + 0,053X_4 \leq 660,7;$$

$$5) 0,007X_1 + 0,007X_2 + 0,006X_3 + 0,007X_4 \leq 58,0;$$

$$6) 59,7X_1 + 20,4X_2 + 57,9X_3 + 43,3X_4 \leq 133,17;$$

$$7) 0,4X_1 + 0,4X_2 + 0,38X_3 + 0,35X_4 \leq 1175,1;$$

$$8) 5X_1 + 5X_2 + 5X_3 + 15X_4 \leq 22545;$$

$$6) 40X_1 \geq 41280;$$

$$7) 39X_2 \geq 2875;$$

$$8) 20X_3 \geq 10688;$$

$$9) 30X_4 \geq 10025;$$

$$10) X_1 \geq 1000;$$

$$11) X_2 \geq 110;$$

$$12) X_3 \leq 250;$$

$$13) X_4 \leq 940;$$

Враховуючи рекомендації щодо підвищення валових зборів продукції рослинництва складемо структуру посівних площ ФГ «КАСКАД», збільшуючи посівні площі тих культур, урожайність яких є найвищою, а саме озимої пшениці, соняшника та кукурудзи.

Щоб побудувати цільову функцію для даної задачі, розрахуємо цільовий прибуток з 1 га за допомогою таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Розрахунок цільового прибутку з 1 га

Культури	Планова урожайність, ц/га	Ціна реалізації 1 ц, грн.	Витрати на 1 га, тис. грн.	Цільовий прибуток з 1 га, тис. грн.
Озима пшениця	40	648	9280	16640
Яровий ячмінь	39	461	6201	11778
Кукурудза	75	888	12975	53625
Соняшник	23	965	5060	17135

Отже, цільова функція максимізації прибутку має вигляд:

$$Z = 416X_1 + 302X_2 + 715X_3 + 745X_4 \rightarrow \max$$

Знайдемо оптимальний план розподілу посівних площ, при якому загальний прибуток від реалізації продукції рослинництва буде максимальним, а існуючі обмеження виконуватимуться.

Розподіляючи посівні площі під сільськогосподарські культури в оптимізаційній задачі, перш за все враховувалось розміщення культур в сівозміні. Для будь-якого сільськогосподарського підприємства дуже важливим фактором, що впливає на ефективність виробництва, є родючість ґрунту. Від цього залежить якість та кількість виробленої продукції. Така технічна культура, як соняшник, має біологічні властивості, на які не можна не звернути увагу. Дана культура дуже виснажує землю, вбираючи дорогоцінну вологу та поживні речовини, через що розміри її посівної площі доцільно зменшити, оскільки прагненням господарства є підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва, зокрема зернової, в результаті збільшення валових зборів та збереження якості ґрунтів. Збільшення валових зборів досягається за рахунок збільшення посівних площ тих сільськогосподарських культур, урожайність яких є вищою, та зменшення посівних площ менш урожайних культур.

Дана оптимізаційна задача дозволяє максимізувати прибуток господарства, враховуючи всі задані умови. Розподіл посівних площ спланований з урахуванням природно-кліматичних умов ФГ «КАСКАД», які найбільш сприятливі для виробництва зернових культур. Модель оптимізації посівних площ та її результати наведені в Додатку А.

Отже, за допомогою оптимізаційної задачі ми отримали наступні результати: під посів озимої пшениці при заданій урожайності необхідно виділити площу 924 га, під ярий ячмінь – 95 га, під кукурудзу – 311 га, під

соняшник – 970 га. При даній структурі посівних площ ФГ «КАСКАД» отримає прибуток у розмірі 99178 тис. грн.

3.2. Обґрунтування заходів з підвищення конкурентоспроможності підприємства

Оскільки основним чинником, який впливає на ефективність виробництва діяльності аграрних підприємств, а, отже, і на його конкурентоспроможність, є урожайність сільськогосподарських культур, то її необхідно, за можливості, підвищувати.

Тому пропонуємо проект побудови зрошувальної системи під озиму пшеницю як провідну культуру на підприємстві.

Суть проекту полягає у побудові зрошувальної системи поля. Проект передбачається здійснити на одному полі площею 420 га. Планується отримати додаткову урожайність розміром 20 ц/га озимої пшениці.

Строки на безпосередню побудову зрошувальної системи передбачається 43 дні.

Ефективність проекту розраховується на 5 років для кращого її відображення.

Для втілення проекту необхідно 5622,5 тис. грн. інвестицій та щорічно витратити 5% від суми інвестицій скорегованої на індекс зміни цін на промислову продукцію на поточний ремонт та обслуговування.

Учасники проекту:

замовник та інвестор – ФГ «КАСКАД»;

виконавець – керівник підприємства;

постачальник – фірма «Агроснаб»;

менеджер проекту – керівник підприємства.

Ризики проекту:

- несприятливі погодні умови під час втілення проекту;
- форс-мажорні обставини.

Першопочатковим етапом в управлінні проектом є аналіз проекту, тобто на основі результатів розрахунків цього елемента проектної підходу приймається рішення про доцільність впровадження запропонованого проекту.

Початкові інвестиції, як уже згадувалося в резюме, становить 5622,5 тис. грн., які включають 5397,6 тис. грн. – вартість обладнання та устаткування, 22,5 тис. грн. – вартість послуг, 202,4 тис. грн. – витрати на заробітну плату працівників, зайнятих у впровадженні проекту.

Додаткова виручка розрахована як добуток додаткової урожайності за рахунок впровадження проекту на площу посіву, на ціну за 1 ц озимої пшениці, а також помножено на індекс зміни цін на продукцію рослинництва.

$$ДВ = ДУ * Ц * I_{ц}, \text{ де} \quad (3.1)$$

ДВ – додаткова виручка, тис. грн.,

ДУ – додаткова урожайність, ц/га,

Ц – ціна за 1 ц озимої пшениці, грн.

$I_{ц}$ – індекс цін.

Витрати на експлуатацію проекту розраховуємо як 50% від вартості обладнання, скореговану на індекс зміни цін на промислову продукцію.

Амортизаційні відрахування становлять 540 тис. грн. оскільки передбачається термін експлуатації – 10 років.

Для переводу грошових потоків до чистої теперішньої вартості беремо ставку дисконтування 25% для згладжування непередбачуваного впливу зростання інфляції в майбутньому.

Розрахунки для проектної аналізу представлені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Розрахункові дані для проведення проектного аналізу

Показники	2023	2024	2025	2026	2027	
Початкові інвестиції, тис. грн.	5622,5					
Додаткова виручка (або інші доходи), тис. грн.	1632	1926	2271,5	2681	3164	
Витрати на експлуатацію проекту, тис. грн.	270	314	363	421	490	
Амортизаційні відрахування, тис. грн.	540	540	540	540	540	
Грошові потоки, тис. грн.	1901	2152	2449	2800	3215	
Дисконтовані грошові потоки, тис. грн.	1521	1378	1254	1147	1053	
Дисконтований грошовий потік з початку експлуатації проекту, тис. грн.	1521	2899	4153	5299	6353	
Дисконтовані вигоди, тис. грн.	1737	1578	1440	1319	1214	
Дисконтовані витрати, тис. грн.	216	200	186	173	160	
Термін окупності, роки						4,3
Чиста теперішня вартість, тис. грн.						6352,5
Модифікована теперішня вартість, тис. грн.						730
Рентабельність інвестицій, %						129,9
Коефіцієнт вигоди/витрати						7,8

Отже, за результатами проведених розрахунків можна зробити наступні висновки:

- початкові інвестиції у розмірі 5622,5 тис. грн. окупляться за 4,3 роки, тобто інвестиції повернуться протягом майже 5 років після початку виробничого циклу;

- чиста теперішня вартість проекту не тільки позитивна, а й досить велика за розміром і становить 6352, тис. грн. ;

- рентабельність інвестицій становить 129,9%, що є звичайно дуже високим значенням для цього показника;

- коефіцієнт вигоди показує, що величина вигоди перевищує величину витрат в 7,8 разів.

Наступним етапом після проєктного аналізу є календарне планування, на якому необхідно визначити послідовність робіт, необхідних для впровадження проєкту, їх тривалість, та систематизувати їх в єдиний злагоджений процес. Перелік робіт, їх тривалість та визначення послідовності відображено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Структуризація робіт проєкту

Код роботи	Попередня робота	Зміст роботи	Тривалість роботи, дні	Резерв часу, дні
А	-	Оформлення технічної документації	3	0
Б	А	Пошук постачальників	5	1
В	Б	Аналіз постачальників	2	1
Г	В	Обрання конкретного постачальника	1	1
Д	А	Вибір робітників для проєкту	4	0
Е	Д	Видання наказу про призначення працівників на проєкт	1	0
Ж	Е	Розмітка поля	4	3
З	Е	Підготовка поля	7	0
К	Г	Отримання деталей від постачальника	2	1
Л	К	Доставка деталей до поля	1	1
М	Л,Ж,З	Побудова зрошувальної системи на полі	25	0
Н	М	Завершальні роботи на полі	2	0
О	Н	Перевірка та введення в експлуатацію	1	0

На основі перелічених робіт та їх послідовності складено мережний графік (рис. 3.1). Мережний графік є наочним зображенням календарного планування виконання проєкту, він також показує взаємозв'язки між роботами. З його допомогою зручніше визначити критичний шлях та розрахувати резерв часу по кожній роботі.

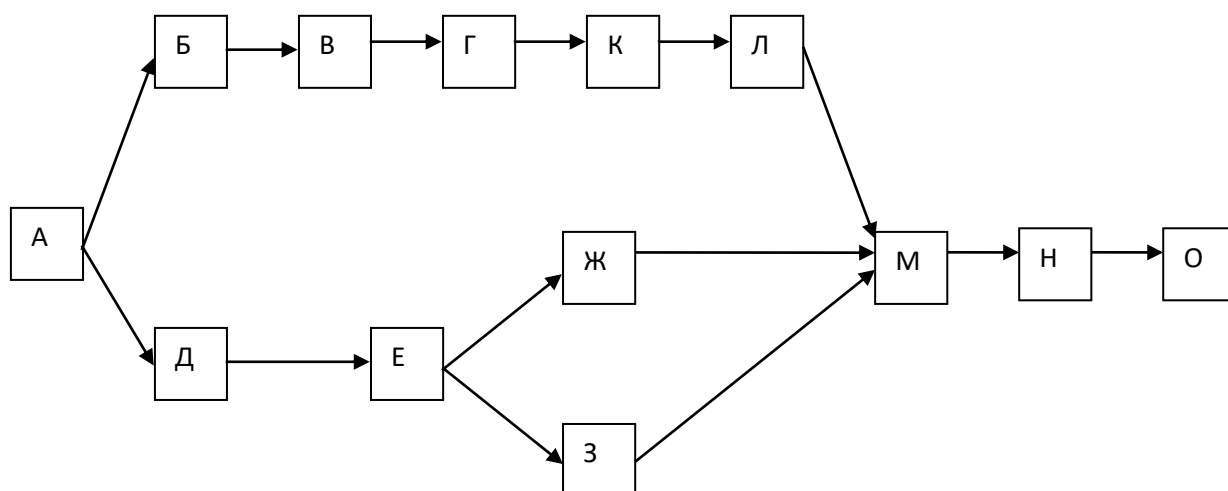


Рис. 3.1. Мережний графік

Підраховавши тривалість кожного з можливих шляхів визначили, що критичний шлях має тривалість 43 дні. Критичні роботи – А, Д, Е, З, М, Н, О. Тепер для розрахунку резерву часу по кожній роботі розрахуємо дати раннього та пізнього початку й кінця кожної з робіт (таблиця 3. 4).

Таблиця 3. 4

Ранні та пізні строки початку і завершення робіт

Робота	Ранній строк		Пізній строк	
	початку	завершення	початку	завершення
А	01.04.23	03.04.23	01.04.23	03.04.23
Б	04.04.23	08.04.23	05.04.23	09.04.23
В	09.04.23	10.04.23	10.04.23	11.04.23
Г	11.04.23	11.04.23	12.04.23	12.04.23
Д	04.04.23	07.04.23	04.04.23	07.04.23
Е	08.04.23	08.04.23	08.04.23	08.04.23
Ж	09.04.23	12.04.23	12.04.23	15.04.23
З	09.04.23	15.04.23	19.04.23	15.04.23
К	12.04.23	13.04.23	13.04.23	14.04.23
Л	14.04.23	14.04.23	15.04.23	15.04.23
М	16.04.23	10.05.23	16.04.23	10.05.23
Н	11.05.23	12.05.23	11.05.23	12.05.23
О	13.05.23	13.05.23	13.05.23	13.05.23

За допомогою методів знаходження різниці між пізнім та раннім строками початку або пізнім та раннім строками завершення робіт можна розрахувати резерв часу по кожній роботі.

Отже, очевидно, що для робіт Б, В, Г, К, Л резерв часу становить 1 день, а для роботи Ж – 3 дні, тобто це означає, що дані роботи можуть тривати довше відповідно на 1 чи 3 дні і це не вплине на загальну тривалість проекту.

На основі всіх розрахунків, проведених на даному етапі розробки проекту можна побудувати діаграму Ганта (рис. 3.2).

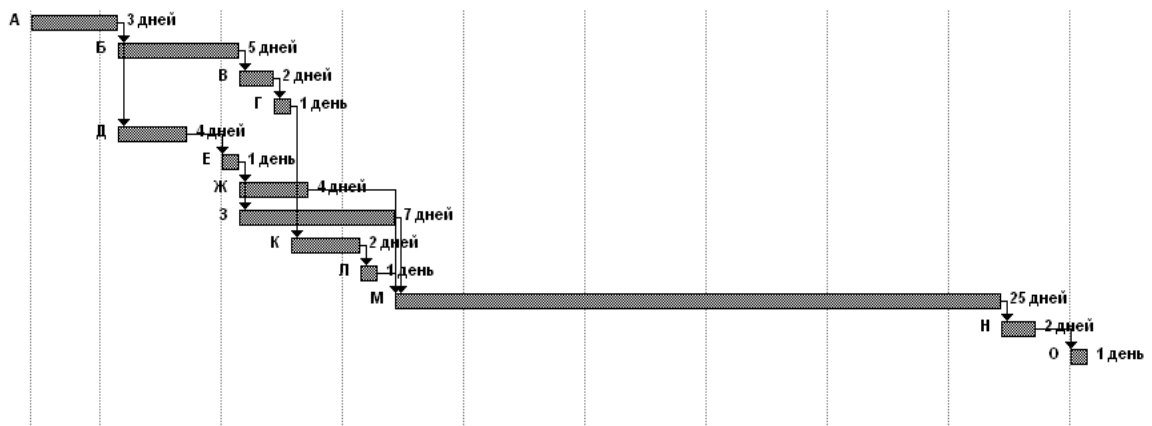


Рис. 3.2. Діаграма Ганта

Наступним етапом проектування є складання бюджету проекту, тобто відображення всіх надходжень і витрат по проекту.

Для складання балансу надходжень і витрат по проекту у таблиці 3.5 розрахуємо окремо витрати по операційній діяльності.

Таблиця 3.5

Витрати операційної діяльності, тис. грн.

Показники	2023	2024	2025	2026	2027	Всього
Прямі матеріальні витрати	216	282	330	385	449	1662
Прямі трудові витрати (оплата праці і соціальні відрахування)	28	31	33,5	36,5	40	169
Разом прямі витрати	244	313	363,5	421,5	489	1831
Амортизація, всього	540	540	540	540	540	2700
Всього витрат операційної діяльності	784	853	903,5	961,5	1029	4531

На даному етапі проектування доцільно брати до уваги весь обсяг виручки та витрат, тобто виручка розраховується як добуток валового збору на ціну за 1 ц пшениці скорегованої на індекс зміни цін, а витрати, окрім щорічних витрат на обслуговування, ремонт та зберігання зрошувальної системи, включають витрати на вирощування озимої пшениці згідно технологічної карти вирощування озимої пшениці.

Після визначення витрат по операційній діяльності можна скласти плановий баланс грошових надходжень і витрат по проєкту (таблиця 3.6).

Таблиця 3. 6

Плановий баланс грошових надходжень і витрат по проєкту

Статті доходів/витрат	2023	2024	2025	2026	2027	Всього
I. Кошти на початок проєкту	5622,5	8892	12853	17631	23372	68370,5
II. Надходження від операційної діяльності (виручка)	4080	4814	5680	6703	7909	29186
III. Разом наявні кошти (I+II)	9702,5	13706	18533	24334	31281	97556,5
IV. Витрати в т. ч.: По операційній діяльності	810	853	903	961	1029	4556
По інвестиційній діяльності: Капітальні грошові витрати	5622,5	-	-	-	-	5622,5
V. Разом грошові виплати	810	853	903	961	1029	4556
VI. Кошти на кінець року (III-V)	8892,5	12853	17630	23373	30252	93000,5
Грошовий потік по операційній діяльності	3270	3961	4777	5742	6881	24631
Грошовий потік по інвестиційній діяльності	-5622,5	0	0	0	0	-5622,5
Грошовий потік по всіх видах діяльності	-2352,5	3961	4777	5742	6881	19008,5

Згідно зі складеним плановим бюджетом проєкту збитків не передбачається вже з першого року використання зрошувальної системи. Негативним грошовим потоком є грошовий потік по інвестиційній діяльності у 2023 році, але це зрозуміло, адже це сума інвестицій по проєкту. Грошовий

потік по всіх видах діяльності негативний лише в перший рік впровадження проєкту знову ж таки через врахування суми початкових інвестицій.

Дуже важливо при впровадженні нового проєкту проаналізувати ризики проєкту та їх безпосередній вплив на результат його впровадження.

Для даного проєкту доцільно взяти до уваги два фактори ризику: ціна та собівартість.

Оцінка ризику методом аналізу сценаріїв за ціною передбачає оцінку ризику при реальній ціні, підвищенні та зниженні ціни на 10% та найгірший варіант – підвищення ціни на 20%. Цей варіант є найгіршим, оскільки при зростанні ціни попит, як правило, знижується при великій конкуренції, навіть на такий товар, як пшениця. Отже, у вихідних даних (таблиця 3.7) очевидно як при зміні ціни та при сталій собівартості змінюється обсяг реалізації, а також вказаний прогнозний рівень ймовірності певного варіанту.

Таблиця 3.7

Вихідні дані

Ймовірність одержання доходу	Озима пшениця		
	Собівартість 1 ц., грн.	Ціна 1 ц., грн.	Обсяг реалізації, ц
0,2	232	648	41400
0,5	232	712,8	37260
0,2	232	583,2	47610
0,1	232	777,6	31050

В таблиці 3.8 представлені розрахунки для визначення ризику.

Отже, за отриманим в результаті розрахунків маємо очікуване значення доходу 669,3, а за значенням коефіцієнта варіації робимо висновок, що дохід може змінитися на 67% (або знизитися, або зрости).

Таблиця 3.8

Розрахункові дані для визначення ризику

Озима пшениця			
Ймовірність одержання доходу	Можливе значення доходу	МЗД очікуване	МЗД відхилення
0,2	651,5	130,3	24160
0,5	701,85	350,9	27378
0,2	335,3	120,75	20745
0,1	673,3	67,4	16341,5
Всього	*	669,3	446,5
Коефіцієнт варіації			0,67

Оцінку ризику можна провести з використанням методу зони виробничої стійкості (таблиця 3.9). Постійні витрати по проєкту становлять 112,5 тис. грн.

Таблиця 3.9

Визначення точки безбитковості та зони виробничої стійкості

Озима пшениця		
Ймовірність одержання доходу	Точка безбиткового виробництва, ц	Зона виробничої стійкості, %
0,2	6280,4	84,83
0,5	5293,12	85,80
0,2	7720,5	83,79
0,1	4574,0	85,27
Зона виробничої стійкості середня		85,15

Показник зони виробничої стійкості показує, що 85,15% виручки забезпечують прибуток, а лише 14,85% покривають всі витрати.

Оцінка ризиків методом аналізу сценаріїв за собівартістю має аналогічний хід розрахунку, але при цьому змінюється не ціна, як у попередньому аналізі, а собівартість. Розмір кроку зміни становить $\pm 10\%$ та $+20\%$ від реальної собівартості на даний час. Вихідні дані по даному методу приведені в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10

Вихідні дані

Ймовірність одержання доходу	Озима пшениця		
	Собівартість 1 ц., грн.	Ціна 1 ц., грн.	Обсяг реалізації, ц
0,2	232	648	41400
0,5	255,2	648	37260
0,2	208,8	648	47610
0,1	278,4	648	31050

За даними показниками проведемо розрахунки (таблиця 3.11).

Таблиця 3.11

Розрахункові дані для визначення ризику

Озима пшениця			
Ймовірність одержання доходу	Можливе значення доходу	МЗД очікуване	МЗД відхилення
0,2	651,5	130,3	24160
0,5	519,7	260,0	15009,4
0,2	836,5	167,3	39826,3
0,1	216,7	26,6	1690,5
Всього	*	579,1	426,0
Коефіцієнт варіації			0,74

Як бачимо з розрахунків очікуване можливе значення доходу становить 579,1 з можливою зміною на 74% як позитивно так і негативно.

Також проведемо аналіз ризику впливу зміни собівартості за методом зони виробничої стійкості (таблиця 3.12).

Таблиця 3.12

Визначення точки беззбитковості

Озима пшениця		
Ймовірність одержання доходу	Точка беззбиткового виробництва, ц	Зона виробничої стійкості, %
0,2	6280,4	84,83
0,5	6877,04	81,55
0,2	5780,5	87,86
0,1	7593,6	63,32
Зона виробничої стійкості середня		81,65

За даним методом визначено, що 81,65% від виручки забезпечують прибуток по проєкту, а 18,35% покривають всі затрати.

Отже, проаналізувавши такі ризики як зміна ціни та зміна собівартості можна зробити висновок, що зміна собівартості більш негативно порівняно зі зміною ціни вплине на проєкт: при аналізі сценаріїв за собівартістю очікуване можливе значення доходу на 669,3 грн. менше ніж очікуване можливе значення доходу за ціною; за результатами методу зони виробничої стійкості отримали, що зона виробничої стійкості за собівартістю на 3,5% нижча, ніж за ціною, тобто прибуток зменшиться ще на 3,5% .

Висновки по розділу 3.

1. Для формування оптимальної стратегії господарства, перш за все необхідно враховувати ряд чинників: забезпечення постійного підвищення якості продукції, її привабливості для споживача; оптимізація пропозиції товарів і доступних цін для споживача; створення ефективної збутової мережі на основі стабільних контактів з посередницькими торговими фірмами та агенціями; врахування національних особливостей та специфіки запитів споживачів у різних регіонах.

2. Конкурентоспроможним є таке підприємство, яке в змозі отримати максимальний прибуток при мінімальних витратах господарської діяльності. Одним з напрямів підвищення конкурентоспроможності підприємства є оптимальний розподіл земельних угідь. Вірно спланована структура посівних площ сприяє підвищенню валових зборів та покращенню якості вирощеної сільськогосподарської продукції.

3. Для будь-якого сільськогосподарського підприємства дуже важливим фактором, що впливає на ефективність виробництва, є родючість

грунту. Від цього залежить якість та кількість виробленої продукції. Така технічна культура, як соняшник, має біологічні властивості, на які не можна не звернути увагу. Дана культура дуже виснажує землю, вбираючи дорогоцінну вологу та поживні речовини, через що розміри її посівної площі доцільно зменшити, оскільки прагненням господарства є підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва, зокрема зернової, в результаті збільшення валових зборів та збереження якості ґрунтів. Збільшення валових зборів досягається за рахунок збільшення посівних площ тих сільськогосподарських культур, урожайність яких є вищою, та зменшення посівних площ менш урожайних культур.

4. За допомогою оптимізаційної задачі ми отримали наступні результати: під посів озимої пшениці при заданій урожайності необхідно виділити площу 924 га, під ярий ячмінь – 95 га, під кукурудзу – 311 га, під соняшник – 970 га. При даній структурі посівних площ ФГ «КАСКАД» отримає прибуток у розмірі 8809,59 тис. грн.

5. Оскільки основним чинником, який впливає на ефективність виробництва діяльності аграрних підприємств, а, отже, і на його конкурентоспроможність, є урожайність сільськогосподарських культур, то її необхідно, за можливості, підвищувати. Тому пропонуємо проект побудови зрошувальної системи під озиму пшеницю як провідну культуру на підприємстві. Суть проекту полягає у побудові зрошувальної системи поля. Проект передбачається здійснити на одному полі площею 420 га. Планується отримати додаткову урожайність розміром 20 ц/га озимої пшениці.

6. Для втілення проекту необхідно 5622,5 тис. грн. інвестицій та щорічно витратити 5% від суми інвестицій скорегованої на індекс зміни цін на промислову продукцію на поточний ремонт та обслуговування. За результатами розрахунків нами отримано: - початкові інвестиції у розмірі 5622,5 тис. грн. окупляться за 4,3 роки, тобто інвестиції повернуться протягом майже 5 років після початку виробничого циклу; - чиста теперішня вартість проекту не тільки позитивна, а й досить велика за розміром і становить

6352, тис. грн. ; - рентабельність інвестицій становить 129,9%, що є звичайно дуже високим значенням для цього показника; - коефіцієнт вигоди показує, що величина вигоди перевищує величину витрат в 7,8 разів.

7. При впровадженні нового проєкту дуже важливо проаналізувати ризики проєкту та їх безпосередній вплив на результат його впровадження. Для даного проєкту доцільно було взяти до уваги два фактори ризику: ціна та собівартість. Проаналізувавши такі ризики як зміна ціни та зміна собівартості можна зробити висновок, що зміна собівартості більш негативно порівняно зі зміною ціни вплине на проєкт: при аналізі сценаріїв за собівартістю очікуване можливе значення доходу на 669,3 грн. менше ніж очікуване можливе значення доходу за ціною; за результатами методу зони виробничої стійкості отримали, що зона виробничої стійкості за собівартістю на 3,5% нижча, ніж за ціною, тобто прибуток зменшиться ще на 3,5% .

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Термін «конкуренція» походить від латинського *concurrentia*, що означає збіг, узгодженість. Отже, конкуренція – це боротьба економічних суб'єктів господарювання за найбільш вигідніші умови використання виробничих ресурсів при однакових факторах виробництва.

2. Оцінку конкурентоспроможності можна здійснити через розрахунок ряду показників. До них відносять показники ефективності виробничої діяльності, показники фінансового стану підприємства, показники конкурентоспроможності продукції та показники ефективності організації збуту продукції.

3. Важливою складовою в системі визначення конкурентоспроможності підприємства виступає оцінка конкурентоспроможності. Така оцінка характеризує ефективність ведення господарської діяльності як на макрорівні так і на макрорівні.

4. Загальна кількість підприємств, які здійснювали сільськогосподарську діяльність в Україні в 2020 році, складала 47523 одиниць. Більшу їх частку, 67%, складають фермерські господарства. Слід зазначити, що протягом досліджуваних років (2018-2020 р.р.) кількість сільськогосподарських підприємств постійно зменшується. Це стосується кількості підприємств як в цілому по Україні, так і по окремим регіонам, які були нами досліджені.

5. Серед досліджуваних нами регіонів найбільшу частку серед аграрних підприємств займає саме Дніпропетровська область. На долю Дніпропетровщини припадає 8,8% підприємств України, які займались сільськогосподарською діяльністю. В тому числі 6,6% – фермерських господарств.

6. Загальний фінансовий результат до оподаткування в сільськогосподарських підприємствах України складає 81596,7 млн. грн. З

них 108100,9 млн. грн. в підприємствах, які держали прибуток до оподаткування, та 26504,2 млн. грн. в підприємствах, які держали збиток до оподаткування. У відсотках до загальної кількості 83,2% сільськогосподарських підприємств отримали прибуток до оподаткування. Відповідно, 16,8% сільськогосподарських підприємств отримали збиток до оподаткування.

7. Частка підприємств, які отримали прибуток до оподаткування за період з 2018 по 2020 років зменшилась на 3,6 в.п. Аналогічна тенденція фінансових результатів по чистому прибутку.

Рівень рентабельності всієї діяльності підприємств, які здійснювали сільськогосподарську діяльність, складає 13,9% у 2020 році. За досліджувані 3 роки він знизився на 0,6 в.п. Рівень рентабельності операційної діяльності складає 19,0% і за 3 роки зріс на 0,1 в.п.

8. Слід зазначити, що загальні витрати на виробництво сільськогосподарської продукції в Україні складають 441529,6 млн. грн. Природно, що за період з 2017 по 2020 рік витрати на виробництво зросли. Це зростання становить 9,03%, що в натуральному вираженні дорівнює 36559,4 млн. грн.

9. Можна стверджувати, що ФГ «КАСКАД» є стабільним гравцем на ринку виробництва сільськогосподарської продукції. Господарство функціонує більше 20 років – рік заснування – січень 2001 рік. Обрані та зазначені в статуті види діяльності дають можливість досліджуваному підприємству максимально забезпечити усі процеси вирощування та реалізації сільськогосподарської продукції.

10. Керівництво підприємства приділяє багато уваги раціональному землекористуванню. Так, на рівні керівника прийнято рішення постійно залишати 1,5% земель під чорний пар з метою, поряд з іншими заходами, підвищення їх родючості. За досліджувані нами роки це складає від 47 до 45 га. Показники землезабезпеченості досить високі і складають 77 га ріллі

(сільськогосподарських угідь) у 2021 році та 87 га сільгоспугідь і 84 га ріллі у 2017 році.

11. Результати розрахунків яскраво свідчать про високу ефективність використання земельних ресурсів в досліджуваному підприємстві. Збільшилось валове виробництво усіх культур, які вирощуються в господарстві. Через одночасне збільшення валового виробництва та незначного зменшення площі ріллі кількість виробленої продукції по культурам в розрахунку на 100 га збільшилось від 6,83% по соняшнику до 52,37% по кукурудзі. Зменшилось тільки виробництво ячменя ярого (-21,34%).

12. Рівень річної продуктивності праці досить високий. Одним робітником за рік виготовлено продукції на майже 181,5 тис. грн. А в розрахунку на одиницю відпрацьованого часу – на 91 грн. Обидва показника продуктивності праці протягом досліджуваного періоду зростають на третину.

13. Всі показники забезпеченості підприємства основними фондами мають тенденцію до збільшення. За остання 5 років вартість основних виробничих засобів значно збільшилась – на 68,69%, що складає 6827 тис. грн. Саме це і викликало зростання показників означеної групи. З показниками ефективності використання основних виробничих фондів тенденція дещо інша. Фондовіддача та рентабельність основних фондів зменшуються (відповідна на 15,47% та 1,7 в.п.), а, отже, і ефективність використання цієї групи ресурсів підприємства є низькою. Слід зазначити, що сам показник рентабельності знаходиться на достатньому рівні – 9,28 в.п., але дещо знижується протягом досліджуваних п'яти років.

14. Аналогічно із основними, має тенденцію до зростання вартість і оборотних засобів. Вартість цієї групи ресурсів зросла за досліджуваний період на 87,92% і складає 44486 тис. грн. в 2021 році. Показники, які свідчать про ефективне використання оборотних засобів, знижуються. Так, коефіцієнт оборотності знизився з 0,26 до 0,19, або на 24,12%. А

рентабельність оборотних фондів хоч і позитивним, 3,5%, але за досліджуваний період знизився на 1,11 в.п. Оскільки коефіцієнт оборотності знижується, майже на третину зростає показник терміну одного обороту, зі 1404 днів до 1881 дня. Це дуже високе значення даного показника і вказує на те, що оборотний капітал обертається вкрай повільно.

15. Підприємство в достатній кількості забезпечено ресурсним потенціалом для здійснення повноцінної конкурентної діяльності. Ефективність використання цього ресурсного потенціалу, в цілому, знаходиться на задовільному рівні. Низькою є тільки ефективність використання засобів виробництва – основних та оборотних фондів.

16. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства свідчить про ліквідність активів досліджуваного підприємства та його платоспроможність у короткі терміни розрахуватися по своїм короткостроковим зобов'язанням. Значення усіх коефіцієнтів знаходяться в межах норм.

17. Аналіз фінансової стійкості ФГ «КАСКАД» свідчить, що підприємство є фінансово незалежним, здатним ефективно маневрувати власним капіталом. Концентрація власного капіталу знаходиться на високому рівні, протягом досліджуваного періоду зростає, що свідчить про стабільність та незалежність підприємства. Це також підтверджує зниження коефіцієнту концентрації позикового капіталу.

18. Показник оцінки фінансово-господарської діяльності підтверджують достатню фінансову стійкість досліджуваного підприємства. Значення усіх показників фінансово-господарської діяльності знаходяться на високих рівнях і протягом останніх п'яти років повільно зростають.

19. Результати проведеного SWOT-аналізу доводять, що ФГ «КАСКАД» знаходиться у найвигіднішій ситуації, яка є сприятливою для його розвитку. Основним напрямом стратегії розвитку досліджуваного підприємства є посилення його сильних сторін та розвиток можливостей, а саме: розширення асортименту продукції; залучення інвестицій, що надасть можливість для вдосконалення технології виробництва продукції. Поряд з

цим необхідно приділяти велику увагу мінімізації впливу загроз зовнішнього середовища та покращення слабких сторін господарства.

20. Оцінка привабливості ринку дозволяє зробити наступний висновок: - існує потенціал розвитку ринку при умові встановлення більш сталих зв'язків із зовнішнім середовищем; - ринок, на якому здійснює свою господарську діяльність підприємство, налічує достатньо велику кількість конкурентів; - якість продукції оцінюється як середня.

21. Аналіз оцінки конкурентної позиції підприємства на ринку вказує на доволі високий потенціал підприємства та досить високу позицію на ринку навіть при середніх рівнях застосовуваних технологій виробництва та кваліфікації кадрів. Отже можна зазначити, що підприємство потрапляє в сектор найвигіднішого положення – висока привабливість та висока позиція. А цей сектор є найбільш бажаним для будь-якого підприємства будь-якої галузі. Можна стверджувати про високу конкурентоспроможність ФГ «КАСКАД».

22. Розрахований коефіцієнт спеціалізації свідчить про слабкий рівень спеціалізації з переважним виробництвом зернових культур.

23. Для формування оптимальної стратегії господарства, перш за все необхідно враховувати ряд чинників: забезпечення постійного підвищення якості продукції, її привабливості для споживача; оптимізація пропозиції товарів і доступних цін для споживача; створення ефективної збутової мережі на основі стабільних контактів з посередницькими торговими фірмами та агенціями; врахування національних особливостей та специфіки запитів споживачів у різних регіонах.

24. Конкурентоспроможним є таке підприємство, яке в змозі отримати максимальний прибуток при мінімальних витратах господарської діяльності. Одним з напрямів підвищення конкурентоспроможності підприємства є оптимальний розподіл земельних угідь. Вірно спланована структура посівних площ сприяє підвищенню валових зборів та покращенню якості вирощеної сільськогосподарської продукції.

25. Для будь-якого сільськогосподарського підприємства дуже важливим фактором, що впливає на ефективність виробництва, є родючість ґрунту. Від цього залежить якість та кількість виробленої продукції. Така технічна культура, як соняшник, має біологічні властивості, на які не можна не звернути увагу. Дана культура дуже виснажує землю, вбираючи дорогоцінну вологу та поживні речовини, через що розміри її посівної площі доцільно зменшити, оскільки прагненням господарства є підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва, зокрема зернової, в результаті збільшення валових зборів та збереження якості ґрунтів. Збільшення валових зборів досягається за рахунок збільшення посівних площ тих сільськогосподарських культур, урожайність яких є вищою, та зменшення посівних площ менш урожайних культур.

26. За допомогою оптимізаційної задачі ми отримали наступні результати: під посів озимої пшениці при заданій урожайності необхідно виділити площу 924 га, під ярий ячмінь – 95 га, під кукурудзу – 311 га, під соняшник – 970 га. При даній структурі посівних площ ФГ «КАСКАД» отримає прибуток у розмірі 8809,59 тис. грн.

27. Оскільки основним чинником, який впливає на ефективність виробництва діяльності аграрних підприємств, а, отже, і на його конкурентоспроможність, є урожайність сільськогосподарських культур, то її необхідно, за можливості, підвищувати. Тому пропонуємо проект побудови зрошувальної системи під озиму пшеницю як провідну культуру на підприємстві. Суть проекту полягає у побудові зрошувальної системи поля. Проект передбачається здійснити на одному полі площею 420 га. Планується отримати додаткову урожайність розміром 20 ц/га озимої пшениці.

28. Для втілення проекту необхідно 5622,5 тис. грн. інвестицій та щорічно витратити 5% від суми інвестицій скорегованої на індекс зміни цін на промислову продукцію на поточний ремонт та обслуговування. За результатами розрахунків нами отримано: - початкові інвестиції у розмірі 5622,5 тис. грн. окупляться за 4,3 роки, тобто інвестиції повернуться протягом

майже 5 років після початку виробничого циклу; - чиста теперішня вартість проекту не тільки позитивна, а й досить велика за розміром і становить 6352, тис. грн. ; - рентабельність інвестицій становить 129,9%, що є звичайно дуже високим значенням для цього показника; - коефіцієнт вигоди показує, що величина вигоди перевищує величину витрат в 7,8 разів.

29. При впровадженні нового проекту дуже важливо проаналізувати ризики проекту та їх безпосередній вплив на результат його впровадження. Для даного проекту доцільно було взяти до уваги два фактори ризику: ціна та собівартість. Проаналізувавши такі ризики як зміна ціни та зміна собівартості можна зробити висновок, що зміна собівартості більш негативно порівняно зі зміною ціни вплине на проєкт: при аналізі сценаріїв за собівартістю очікуване можливе значення доходу на 669,3 грн. менше ніж очікуване можливе значення доходу за ціною; за результатами методу зони виробничої стійкості отримали, що зона виробничої стійкості за собівартістю на 3,5% нижча, ніж за ціною, тобто прибуток зменшиться ще на 3,5% .

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арестенко В.В. Методи і моделі оцінювання конкурентоспроможності підприємств АПК / В.В. Арестенко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №10(88) – С. 1-15
2. Артеменко Л.Б. Систематизація методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства / Л.Б. Артеменко // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. – 2016. – Т. 21, Вип. 7(1). – С. 57-61.
3. Балабанова Л.В. Стратегічне маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємства. Навч. посібник. – К.: Професіонал, 2006. – 448с.
4. Бельтюков Є.А. Конкурентна стратегія підприємства: сутність та формування на основі оцінки рівня конкурентоспроможності / Є.А. Бельтюков, Л.А. Некрасова // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 2. – С. 6-13.
5. Гончарук А.О. Методи підвищення конкурентоспроможності підприємства / А.О. Гончарук // Управління розвитком. – 2014. – № 3. – С. 145-147.
6. Должанский І.З. Конкурентоспроможність підприємства : Навч. посібник / І.З. Должанский, Т.О. Загорна. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
7. Зайцева Л.О. Аналіз сучасних методів оцінки конкурентоспроможності підприємства / Л.О. Зайцева // Економічний аналіз. – 2013. – Т. 14(3). – С. 12- 17.
8. Кабальська Б.В. Методологічні аспекти комплексної оцінки конкурентоспроможності підприємства / Б.В. Кабальська // Наука й економіка. – 2013. – Вип. 2. – С. 129-134.

9. Калюжний В.Я. Підвищення конкурентоспроможності підприємства / В.Я. Калюжний, Т.Л. Зубко // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2015. – № 3. – С. 127-132.
10. Касич А. О. Управління конкурентними перевагами підприємства / А. О. Касич, Ж. В. Харькова. // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – 2016. – №3 С. 79-85.
11. Космина О.М. Конкурентоспроможність і конкурентні переваги підприємства в сучасних ринкових умовах / О.М. Космина // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013.
12. Костюк, Л.А. Теоретичні та методичні засади оцінки конкурентоспроможності / Л.А. Костюк // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. 2013, № 4 161 (Економічні науки). – 2012. – Випуск 2. – С. 22-30.
13. Котельников Д.І., Задорожна С.М. Управління конкурентоспроможністю. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2009. – 168с.
14. Красностанова Н.Е. Стратегічний аналіз і оцінка конкурентоспроможності промислового виробництва / Н.Е. Красностанова, П.С. Маковець // Фінансова консультація. – 2012. – №21-22. – С. 55-59
15. Кузьмін О.Є. Методи аналізування конкурентоспроможності підприємств / О.Є. Кузьмін, Л.І. Чернобай, О.П. Романенко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Випуск 21.10. – С. 159-166
16. Левицька А.О. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства: вітчизняні та закордонні підходи до класифікації / А.О. Левицька // Mechanism of Economic Regulation. – 2013. – № 4. – С. 155-163.
17. Малярець Л.М. Економіко-математичні методи діагностики конкурентоспроможності підприємства. Монографія – Харків: Вид. ХНЕУ, 2009, – 216 с.

18. Месель-Веселяк В.Я. Ефективність господарювання новостворених сільськогосподарських підприємств ринкового спрямування в Україні. Економіка АПК. – 2016. – № 12. – С. 21-33.
19. Минко Л. М. Сутність і складові поняття конкурентоспроможності підприємства / Л. М. Минко // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2015. – Т. 21, № 1. – С. 86-92.
20. Московчук А.Т. Аналітичне забезпечення управління витратами. / А.Т. Московчук, В.І. Лішук, І.О. Московчук. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.business-inform.net/annotated-catalogue>
21. Нагорнюк О. Теоретико-методологічні основи формування виробничих витрат / [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ae/2011_1-4/files/11naoope.pdf
22. Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.10 // Режим доступу: http://www.masters.donntu.edu.ua/2013/iem/zarukevich/library/229_skor.pdf
23. Опанасюк Ю.А. Організація системи управління витратами. / Ю.А. Опанасюк, О.О. Нагорнєва // [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://me.fem.sumdu.edu.ua/docs/d035.pdf>
24. Панасенко Д.А. Конкурентоспроможність підприємства: сутнісна та функціональна характеристики / Д.А. Панасенко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Львів: Видавництво Львівської політехніки. – 2012. – № 727. – С. 270-276.
25. Погребняк, Д. В. Методи діагностики конкурентоспроможності підприємства / Д. В. Погребняк // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. Збірник наукових праць. – 2011. – Випуск 32. – С. 45-51.
26. Портер М. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів / Майкл Портер ; пер. з англ.: І. Ємельянова, І. Гнатковська. – Київ : Наш формат, 2019. – 622

27. Савченко В.Ф. Конкуренентоспроможність українських підприємств на міжнародних ринках / В.Ф. Савченко, Є.В. Редька // Науковий вісник Чернігівського держ. інституту економіки і управління. Серія: Економіка. - 2014.

28. Сахно, І. В. Аналіз основних методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємств / І. В. Сахно // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2012. – № 2, Ч. 2. – С. 385–390.

29. Смолін І.В. Стратегічна конкурентоспроможність підприємства: змістовні імперативи та критерії оцінювання / І.В. Смолін // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2015. – № 12. – С. 229-238.

30. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2017 рік, 245 с.

31. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2020 рік, 232 с.

32. Сутність і значення конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс] // Збірник наукових праць.. – 2012. – Режим доступу: http://r250.sudu.edu.ua/bitstream/123456789/52304/7/Zhurba_Sutnist_znachennia_konkurentospromozhnosti%20.pdf.

33. Тарнавська Н. П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика / Н. П. Тарнавська. – Тернопіль: моногр., 2008. – 570 с.

34. Чепурна О. П. Деякі аспекти оцінки конкурентоспроможності суб'єктів господарювання [Текст] / О. П. Чепурна // Вісн. СевНТУ. Економіка і фінанси. – 2009. – Вип. 98 – С. 180-185.

35. Чижова О.В. Оцінка конкурентоспроможності підприємства / О.В. Чижова // Управління розвитком. – 2013. – № 21. – С. 63-65.

36. Фатхутдінов Р.А., Осовська Г.О. Управління конкурентоспроможністю організації: підручник. – К.: Кондор, 2009. – 470с.

37. Филюк Г.М. Конкуренція і монополія в епоху глобалізації: монографія / Г.М. Филюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 404с.

38. Яцура В. В. Аналіз методів оцінки конкурентоспроможності підприємств [Електронний ресурс] / В. В. Яцура, М. В. Замроз // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. Збірник наукових праць. – 2011. – № 2.

ДОДАТКИ

Додаток А

Змінні	Озима пшениця	Ярий ячмінь	Кукурудза	Соняшник
	X1	X2	X3	X4
	1000	110	250	940

Цільова функція	16640	11778	53625	17135
------------------------	-------	-------	-------	-------

Обмеження				
Земельні ресурси, га	1	1	1	1
Витрати, тис. грн./га	1,1	1,44	1,13	1,05
Вартість посадкового матеріалу, тис. грн.	0,033	0,035	0,047	0,03
Паливно-мастильні матеріали, тис. грн.	0,107	0,071	0,054	0,053
Транспортні витрати, тис. грн.	0,007	0,007	0,006	0,007
Затрати праці, люд.-год./га	59,7	20,4	57,9	43,3
Мінеральні добрива, ц/га	0,4	0,4	0,38	0,35
Органічні добрива, т/га	5	5	0	5
Виконання контракту по озимій пшениці, ц	35			
Виконання контракту по яровому ячменю, ц		37		
Виконання контракту по кукурудзі, ц			20	
Виконання контракту по соняшнику, ц				26
Обмеження по площі посіву озимої пшениці, га	1			
Обмеження по площі посіву яровому ячменю, га		1		
Обмеження по площі посіву кукурудзі, га			1	
Обмеження по площі посіву соняшника, га				1

Прибуток, тис. грн.

99178	max
--------------	-----

Фактичне значення	Знак	Обсяг
2300	<=	2300
7872,5	<=	8033,2
323,29	<=	615,2
569,33	<=	660,7
43,0	<=	58,0
133158,5	<=	133170
1094,73	<=	1175,13
13810	<=	22545
41400	>=	41280
3861	>=	2875
20025	>=	10025
23688	>=	10688
1000	>=	924
110	>=	95
250	<=	311
940	<=	970